

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชยันต์ นันทพันธ์

การเคหะแห่งชาติ

คำนำ

สมัยโบราณถือกันว่า ช้างเผือกเป็นบารมีของบ้านเมือง ประเทศใดมีช้างเผือกหลายเชือกประเทศนั้นมีเดชาภาพมาก แต่ในปัจจุบันไม่ใช่ช้างเผือกเสียแล้ว หนังสือพิมพ์นี้แหละเป็นของคู่บ้านคู่เมือง ประเทศใดมีหนังสือพิมพ์ที่ทั่วโลกยอมรับนับถือ ก็แสดงว่าประเทศนั้นมีเสถียรภาพในระบอบประชาธิปไตย

หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนกระจกบานใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นภาพเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน ข้อเขียนใด ๆ ในหนังสือพิมพ์ในอดีตเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จะชี้ให้เห็นว่ายุคใด สมัยใด บ้านเมืองเจริญหรือเสื่อมโทรม รัฐบาลบริหารประเทศอย่างไร ตลอดจนภาวะสังคมเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะล่วงเลยไปเกินอายุคนรุ่นใหม่จะจดจำเหตุการณ์ที่ผ่านมาได้ หนังสือพิมพ์ก็เป็นพยานเอกสารให้คนคว่ำหาข้อเท็จจริงมายืนยันได้

กิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยได้วิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการ

หนังสือพิมพ์ก็มีการเปลี่ยนแปลง นับได้ว่ากิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้เจริญรุ่งเรืองและมีเสรีภาพมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนกิจการหนังสือพิมพ์ ทรงโปรดปรานการหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ ณ ต่างประเทศ นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงแสดงออกถึงการเป็นนักชาตินิยมและนักประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าในรัชสมัยของพระองค์จะทรงอำนาจการปกครองเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ตาม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ เมื่อกลับจากต่างประเทศใหม่ ๆ ทรงสนพระทัยในเรื่องการเขียนหนังสือทั้งเป็นแบบไทยและแบบฝรั่ง ทรงเป็นนักเขียนรุ่นใหม่ ซึ่งแสดงออกถึงวัฒนธรรมไทยกับฝรั่ง ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ นักปราชญ์และนักหนังสือพิมพ์ในขณะเดียวกันงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นที่นิยมของนักอ่านทั่วไป อันเนื่องมาจากทรงโปรดปรานการหนังสือพิมพ์และผลงานจากพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ นี้เอง พระองค์จึงได้สมญานามว่า "พระมหาธีรราชเจ้า" อันหมายถึงกษัตริย์นักปราชญ์

หน้าที่และความรับผิดชอบ ของหนังสือพิมพ์

หน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ เป็นหลักการที่ควรกล่าวถึงในเบื้องต้น เพื่อเป็น ภูมิหลัง (Back ground) ให้ทราบเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องราวของหนังสือพิมพ์โดยทั่วๆ ไปจึงจะเว้นไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึง หลักการนี้ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบข้อเท็จจริง เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและความเจริญก้าวหน้า ของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ว่ามีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร “หน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์” เป็นอุดมการณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพนี้ ตลอดจนนักศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ก็ควรจะรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ในอนาคต

หนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทเดียวที่ยังมีเสรีภาพจากการควบคุมของรัฐบาล นอกเหนือจากวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของรัฐบาลไปแล้ว ก็มีความเชื่อมั่นในคติข้อนี้เป็นอย่างสูง จากแบบสอบถามความเห็นของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ๘ ฉบับ ในประเทศไทย ถึงลำดับความสำคัญ ก่อนหลังของหนังสือพิมพ์ ระหว่างการเป็นผู้ที่ระแวดระวังรักษาผลประโยชน์ของปวงชน และเฝ้าดูพฤติกรรมของรัฐบาลกับหน้าที่แห่งการเป็น

สื่อของการพัฒนา ให้ข่าวสาร ให้การศึกษา วิทยาการเพื่อการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจและสังคม ปรากฏว่า บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ๗ ฉบับ ในจำนวน ๘ ฉบับ มีความเห็นว่า หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ คือ ตรวจสอบพฤติกรรมของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ จะขอยกข้อเขียนของท่านผู้รู้ในวงการวารสารศาสตร์กล่าวไว้ ดังนี้

“หน้าที่ของสื่อมวลชนรวมทั้งหนังสือพิมพ์มิใช่แต่เพียงแจ้ง (inform) ข่าวสารแก่ประชาชนเท่านั้น แต่ต้องแนะทางหรือสอน (educate) ประชาชนผู้อ่านอีกด้วย หนังสือพิมพ์ไม่ใช่เป็นแต่เพียงผู้ตามรสนิยมและความต้องการของประชาชนเท่านั้น แต่ต้องยกหรือดึงระดับความต้องการและรสนิยมของประชาชนให้สูงขึ้นอีกด้วย”^๑

หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การไขข่าวหรือการอธิบายข่าวสารไปสู่มวลชนซึ่งแตกต่างจากวิทยุและโทรทัศน์ ข่าวในวิทยุหรือโทรทัศน์เมื่อผลิตลาออกจะแก้ไขหรือเมื่อผลิตผิดก็พูดใหม่ได้ แต่หนังสือพิมพ์ ข่าวที่เสน่อออกไปย่อมคงทนถาวรเก็บไว้ได้นาน ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องระมัดระวังในการเสนอ

๑. ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพฯ ๒๔ ฉบับ (รายงานการวิจัยเสนอสภาวิจัยแห่งชาติ ฉบับโรเนียว) ๒๕๐๗, หน้า ๔๒

ข่าว นักหนังสือพิมพ์ต้องพิถีพิถันในเนื้อหาที่ตีพิมพ์ ในหนังสือพิมพ์^๒

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวว่า “หนังสือพิมพ์” นั้นคือคนใช้ เป็นผู้นำและเป็นกระตังพะรับบาปของชุมชน หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางสำหรับการรายงานข่าวสารที่จะกระตุ้นอยู่เบื้องหลัง เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและสาธารณชน เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาและสำหรับการบ่นถึงการสนุกสนานขบขันรื่นเริง และเป็นแหล่งกลางสำหรับการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ดียิ่งขึ้น”^๓

หนังสือพิมพ์ก็อยู่ในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม หนังสือพิมพ์ก็ต้องยอมรับเสรีภาพที่มีขอบเขตตามกฎหมาย โดยเหตุนี้จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งจริยธรรมที่ดี คือ^๔

การไม่หมิ่นประมาทและใส่ร้ายป้ายสี

การไม่แสดงความอู้อ้อ ลามก เสื่อมเสียต่อวัฒนธรรมอันดี

การป้องกันที่จะไม่ก่อให้เกิดภัยจากภายในหรือจากภายนอกประเทศ กรอบทั้งสามประการนี้เป็นข้อสำคัญที่รัฐบาลผู้ปกครองประเทศใช้เป็นสิทธิที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยอ้างว่าให้มีเสรีภาพอยู่ในขอบเขตแห่งจริยธรรม

เพียงแต่รัฐบาลจะใจกว้างพอที่จะมองเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในมุมกลับอีกว่า นอกจากจะเป็นประโยชน์ในเครื่องมือสื่อสารมวลชนแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นเสมือนกันชนหรือสะพานเชื่อมระหว่างรัฐบาลกับประชาชน นอกจากวิทยุโทรทัศน์แล้ว ก็มีแต่หนังสือพิมพ์เท่านั้นที่ประชาชนสามารถจะชมเชย ต่อว่า เรียกร้องหรือติเตียนนโยบายรัฐบาล ในสภาพของประเทศไทยในปัจจุบันจนเปรียบได้ก็เหมือนหมอน้ำที่กำลังเดือด จากข้อเท็จจริงที่ว่าประเทศกำลังพัฒนาที่อยู่ในระบบก้าวและโดด ความต้องการของประชาชนย่อมสูงกว่า ความสำเร็จประโยชน์ที่รัฐบาลสามารถจะจัดสรุปให้ได้ดังนี้ หนังสือพิมพ์ก็เปรียบเสมือนพวยกา ใช้เป็นที่ระบายข้อเรียกร้องต้องการใด ๆ ของประชาชนให้รัฐบาลรับรู้ ถ้ารัฐบาลไม่พอใจหรืออารมณ์เสีย ก็สามารถที่จะเอาหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องระบายอารมณ์ทุกทีเอาได้บ้างอย่างที่ทำ ๆ กันอยู่ หนังสือพิมพ์เสมือนหนึ่งหน้าไฟ ก็คงต้องทนไปตามหน้าที่ แต่ถ้ารัฐบาลใดเกิดมองไม่เห็นความสำคัญของมติมหาชน ควันไอน้ำเดือดที่ออกมาจากพวยกาก็เป็นของน่าเบื่อหน่ายรำคาญ ทำเกินกว่าเหตุ ปิดปากหนังสือพิมพ์เสีย ถึงขั้นประชาชนซึ่งไม่

๒. J. Edward Gerald, *The social responsibility of the press* (Honolulu, East-west center Edition) 1966, P. 52

๓. ชิต วิชาธรวัช งานหนังสือพิมพ์ในสังคมสมัยใหม่, (พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพนางเขียว วิชาธรวัช) ๒๕๑๑, หน้า ๑๕

๔. พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร, “วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ไทย” ๕ มีนาคม-วันนักข่าว (พระนคร, โรงพิมพ์สนิทพันธ์การพิมพ์) ๒๕๑๔, หน้า ๔๑-๔๓

รัฐจะพูดฝากใครไปถึงรัฐบาล ก็คงต้องกล้ากลืน
อดทนเก็บความอยากพูดนั้นไว้ เมื่ออดอันตันใจ
มากเข้าสักวันหนึ่ง ความอดทนที่กลืนไว้จนถึงที่
สุดก็คงจะต้องระเบิดขึ้น เหมือนหมอน้ำไม่มีทาง
ออก และคนที่ลำบากที่สุดก็ไม่เห็นมีใครนอก
จากรัฐบาลเองแล้ว ก็ให้มีเรื่องรุนแรงทุกครั้งไป
ประวัติศาสตร์มีอยู่ให้เห็นในหลายประเทศแม้
ในประเทศไทยนี้ หากรัฐบาลนั้นจะสามารถก็
เพียงแต่ทุบตีปิดปากหนังสือพิมพ์ แต่จะลามปาม
เลยเถิดไปปิดปากประชาชนด้วยนั้นหาได้ไม่

ความสำคัญของหนังสือพิมพ์มีผู้เขียนไว้เมื่อ
เร็ว ๆ นี้คือ เขียนในหนังสือพิมพ์ชื่อว่า Decision
for Europe เขียนโดย Gerherd Schroler
รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศเยอรมัน ตะวันตก
ผู้มีนามอุโฆษว่าเก่งกาจสามารถนักในทางการ
เมือง ท่านได้เขียนให้เกียรติหนังสือพิมพ์ไว้ว่า
ดังนี้^๕

*"In a democracy the source responsibility
to the public outside the spheres of state is
borns by the press."*

หมายความว่า "ในระบอบการปกครอง
แบบประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อ
ประชาชน นอกจากอยู่ในขอบเขตของรัฐ-
บาลแล้ว ก็เป็นความรับผิดชอบของหนังสือ
พิมพ์เช่นเดียวกันด้วย" ฟังดูหนังสือพิมพ์มี
ภาวะความรับผิดชอบต่อประชาชนเท่า ๆ กับรัฐ-

บาล ใหญ่โตมาก น่าเลื่อมใส ดังนั้นหนังสือ
พิมพ์บางประเทศ เช่น เยอรมันนี้ อเมริกัน
อังกฤษ และออสเตรเลีย จึงไม่มีถ้อยคำพรุสวาท
หยาบคายให้ประชาชนได้อ่านเลย แม้หนังสือ
พิมพ์ที่มีอุดมคติไม่ตรงกัน เช่น หนังสือพิมพ์
พวกนายทุน พวกกรรมกร พวกคอมมิวนิสต์ จึง
เขียนได้ตามจุดประสงค์ของเขา และได้เถียงกัน
แต่ในหัวข้อการที่ว่าของใครดีกว่ากันเท่านั้น

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า งานหนังสือพิมพ์
เป็นรากฐานของ "สื่อสารมวลชน" ทั้งหลาย
แล้วก็จักต้องยอมรับด้วยว่า ความรับผิดชอบ
ขั้นมูลฐานของงานสื่อสารมวลชนทั้งหลายคือ
"ความเป็นอิสระ" หรือ "เสรีภาพ"^๖ ความ
รับผิดชอบขั้นมูลฐานของสื่อสารมวลชนก็คือ
การรักษาตัวให้มีอิสระและเสรีภาพอยู่เสมอ
ความเป็นอิสระและเสรีภาพของสื่อสารมวลชน
เป็นสมบัติอันมีค่ามหาศาลของผู้ประกอบอาชีพ
ด้านนี้ ซึ่งแต่ละคนมีหน้าที่จะต้องปกป้องคุ้ม
ครองและป้องกันเอาไว้ในปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็
นภัยที่รุกรานหรือคุกคามมาจากด้านรัฐบาล หรือ
จากปรัชญาเมธี ทางการเมือง ฝ่ายตรงกันข้าม
จากวงการธุรกิจหรือจากกลุ่มที่จงรักภักดีในชน
ชั้นจากกลุ่มทรงอำนาจหรือกตตันทั้งปวง นอก
จากนั้นจากกำลังบีบบังคับภายในตัวของสื่อสาร
มวลชนทั้งหลายก็เป็นเรื่องที่จะต้องคุ้มครอง
ป้องกันมิให้สื่อสารมวลชนต้องสูญเสียความเป็น

๕. พระยาศรภักย์พิพัฒน์ *ฐานันดรศักดิ์ที่ ๔* (พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพนางเขียว วิภาสธวัช) ๒๕๑๑, หน้า ๓

๖. *Opcit.*, P.7.

อิสระเสรีไปด้วย การผูกขาดในด้านการสื่อสาร
คมนาคม ก็เป็นภัยคุกคามต่ออิสระภาพและ
เสรีภาพของสื่อมวลชนด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้
นั้นการเมืองก็เป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังอยู่เป็น
อันมากเช่นเดียวกัน เพราะเงินอาจจะซื้ออะไร
ต่ออะไรได้หลายอย่าง แม้จะได้ทุกอย่างก็ตาม

หนังสือพิมพ์มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อ
สาธารณชน วิชาชีพหนังสือพิมพ์จึงเป็นวิชาที่จะ
ต้องศึกษาและมีจรรยาบรรณ เหมือนกับวิชาชีพ
แพทย์และทนายความ ตลอดจนมีการควบคุมตน
เองของหนังสือพิมพ์

วิชาชีพจะต้องมีคุณสมบัติ ๓ ประการ

๑. จะต้องมีการศึกษาเล่าเรียนเป็นระเบียบ
แบบแผน เพื่อให้มีการฝึกความชำนาญต่าง ๆ
พอสมควรก่อนที่จะเริ่มประกอบวิชาชีพ เช่น
ทนายความ ย่อมต้องเรียนกฎหมายต้องสอบเป็น
สมาชิกเนติบัณฑิตยสภาได้ เป็นแพทย์ต้อง
สำเร็จโรงเรียนแพทย์ เป็นต้น ในปัจจุบันใคร
จะเป็นทนายความเป็นแพทย์ โดยไม่เรียนกฎ-
หมายหรือเรียนแพทย์ย่อมไม่ได้

๒. จะต้องมีมารยาทหรือหลักจรรยาบรรณ
อันเป็นข้อบังคับอันพึงปฏิบัติในการประกอบ
วิชาชีพนั้น ๆ เช่น แพทย์ย่อมมีจรรยาบรรณ
ทนายความย่อมต้องมีมารยาทของทนายความ
จรรยาบรรณนี้เป็นศีลหรือข้อห้ามมิให้ปฏิบัติบาง
ประการ ซึ่งจะนำความเสื่อมเสียสู่วิชาชีพดัง
กล่าว หรือจะก่อให้เกิดความเสื่อมถอยในศรัทธา
ของประชาชนต่อวิชาชีพนั้น ๆ

๓. จะต้องมีการดำเนินการควบคุมตนเอง
(Self Regulation) ภายในวิชาชีพนั้น เช่น
คณะกรรมการสื่อส่องมารยาททนายความ คณะ
กรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ เป็นต้น
การควบคุมตนเองนั้นมีจุดประสงค์เพื่อจะป้องกัน
มิให้อำนาจภายนอกวงการวิชาชีพเข้าแทรกแซง
เพื่อควบคุมวิชาชีพนั้น ๆ ทั้งนี้โดยการดำเนิน
การกำจัดความเสื่อมเสียต่าง ๆ เสียเองเป็นการ
รักษาอิสระภาพ (Autonomy) ของวิชาชีพไว้

เมื่อเราพิจารณากันถึงเรื่องวิชาชีพโดยทั่วไป
แล้ว ก็น่าจะย้อนมาพิจารณางานด้านหนังสือ
พิมพ์กันดูบ้าง ควรจะกล่าวไว้ด้วยว่า แม้ใน
ยุโรปและสหรัฐอเมริกาทุกวันนี้ยังมีข้อโต้เถียง
กันอยู่เสมอว่าอาชีพหนังสือพิมพ์เป็นวิชาชีพมี
ศักดิ์ และสิทธิเสมอกับวิชาชีพเก่าแก่ทั้งสองนั้น
หรือเปล่า แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าเราพิจารณากัน
ด้วยใจเป็นกลางจะเห็นได้ว่า อาชีพหนังสือพิมพ์
นั้นเป็นงานซึ่งมีความรับผิดชอบอยู่มาก หนังสือ
พิมพ์เป็นสื่อกลางซึ่งสนองสิทธิการรับทราบ
(Right To Know) ของประชาชนในด้านข่าว
สารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และหนังสือพิมพ์ยัง
เป็น "ตลาดเสรีแห่งความคิดเห็นแนวต่าง ๆ"
(Free Market Place Of All Ideas) ซึ่งเป็น
ลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองใน
ระบอบประชาธิปไตยอุดมคติของการประกอบ
การงานหนังสือพิมพ์นั้นก็คือ สัจจะ และความ
เที่ยงธรรมเมื่อเราต้องยอมรับว่าหนังสือพิมพ์

เป็นการประกอบการซึ่งมีความรับผิดชอบต่อสังคม ฉะนั้นอาชีพหนังสือพิมพ์ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิที่จะเป็นวิชาชีพได้โดยสมบูรณ์

เมื่อเรายืนยันว่าอาชีพหนังสือพิมพ์ของเราเป็นวิชาชีพอย่างแท้จริง เราก็คควรหันกลับมาพิจารณาสภาพและสถานะของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในบ้านเราดูบ้าง ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในเมืองไทย เป็นเรื่องที่ได้มีการอภิปรายถกเถียงกันอย่างกว้างขวางมานานแล้ว จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังซึ่งอุดมไปด้วยอารมณ์ด้วยกันทุกฝ่าย เพราะฉะนั้นถ้าเราจะพิจารณาปัญหานี้ให้มีความหมายอย่างแท้จริงเราน่าจะต้องอุปেকขามอารมณ์ต่าง ๆ เสียให้สิ้น แล้วพิจารณาปัญหานี้ในแง่ในมุม ซึ่งอาจก่อให้เกิดการปรับปรุงผดุงคุณค่าของวิชาชีพหนังสือพิมพ์กันสักที

ในรายงานนี้จักได้เสนอข้อสังเกตประกอบการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในบ้านเราดังต่อไปนี้.—

๑. หนังสือพิมพ์ตามอุดมคตินั้นจะต้องเป็นผู้มีความสามารถกว้างขวาง แต่ทั้งนี้ไม่จำเป็นที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องเรียนวิชาหนังสือพิมพ์เสียก่อนจึงจะทำหนังสือพิมพ์ได้ เพราะศิลปะและเทคนิคของหนังสือพิมพ์นั้น อาจเรียนรู้ได้ในขณะปฏิบัติวิชาชีพ (on-the-job training) แต่นักหนังสือพิมพ์จะต้องเป็นผู้มีความรู้กว้างขวางในวิชาการพื้นฐานทางมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ เช่น วิชาวรรณคดี รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฯลฯ

๒. เสรีภาพเป็นสายเลือดใหญ่ของหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะปฏิบัติหน้าที่สนองสิทธิในการรับทราบ (Right To Know) ของประชาชนและเป็น “ตลาดเสรีแห่งความคิดแนวต่าง ๆ” ได้ก็ต่อเมื่อกระบวนการเมืองในสังคมนั้นดำเนินไปตามอุดมการณ์ของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง หนังสือพิมพ์จะบรรลุถึงอุดมคติของวิชาชีพ กล่าวคือ สัจจะและความเที่ยงธรรมก็ต่อเมื่อเสรีภาพเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงและคำจุนอยู่

๓. เสรีภาพย่อมควบคู่กันไปกับความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบจะผดุงรักษาเสรีภาพนี้ย่อมเป็นความรับผิดชอบในลักษณะความสำนึกได้ด้วยตนเองถึงขอบเขตของเสรีภาพ

ในบ้านเรามีปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพ ความรับผิดชอบที่จะพิจารณากันในรูปปัญหาไก่อเกิดก่อนไข่ หรือไข่เกิดก่อนไก่ กล่าวคือจะต้องมีเสรีภาพเสียก่อนจึงจะมีการรับผิดชอบหรือจะต้องมีความรับผิดชอบเสียก่อนจึงจะมีเสรีภาพ การวางรูปปัญหาในทำนองนี้ไม่เกิดความหมายอันใดเลย เสรีภาพเป็นเรื่องของการเรียนรู้อย่างหนึ่งของสังคม ถ้าเรายังอุ้มเด็กใส่เอวไว้ จะบอกให้เด็กนั้นรับผิดชอบในการเดินอย่างไร

สังคมที่มีเสรีภาพจะต้องมีขันติ (Toleration) ต่อผลเสียหาย ซึ่งเสรีภาพอาจก่อขึ้นบ้างไม่มากนักน้อย

ดังนั้นหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์^๗ จะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดในสิทธิของบุคคลอื่น เว้นแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณชนหรือเป็นที่สนใจและเป็นผลประโยชน์ของสาธารณะ เช่น การปกครองของรัฐบาล องค์กรต่างๆ ของรัฐ สถาบันการศึกษา และโรงพยาบาล หรือการเสนอข่าว เพื่อความบันเทิงหรือการประกาศโฆษณาสินค้า เป็นต้น

อันตรายอย่างร้ายแรงของเสรีภาพหนังสือพิมพ์นั้น เกิดจากความไม่รู้ข้อเท็จจริงในการเสนอข่าวต่อสาธารณชน เช่น เกี่ยวกับความลับของชาติ แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ก็เปิดเผยไม่ได้หรือให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นผลประโยชน์ต่อประเทศชาติ ถ้าหากเสนอข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว ก็นับว่าเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง^๘

๔. ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบที่จะผดุงรักษาเสรีภาพนั้นจะต้องเป็นการควบคุมตนเอง (Self Regulation) พบในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ การประกาศจรรยาบรรณของวิชาชีพหนังสือพิมพ์อย่างเดิวย่อมไม่เพียงพอที่จะสร้างระบบการควบคุมตนเองของวิชาชีพได้ เพราะ

จรรยาบรรณเป็นเพียงศีลที่ปรากฏในคัมภีร์เท่านั้น จำเป็นที่จะต้องสร้างจักรกล เพื่อให้เกิดการควบคุมตนเองในวิชาชีพหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริง

รูปแบบของระบบการควบคุมตนเองของวิชาชีพหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเรื่องอันควรพิจารณาด้วยความรอบคอบ เพราะบางทีจักรกลที่จะประดิษฐ์ขึ้นมาขึ้น อาจมิใช่เป็นการควบคุม “กันเอง” แต่เป็นการควบคุมพลั้งจาก “ภายนอก” ก็ได้

๕. การควบคุมตนเองของวิชาชีพจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะวิชาชีพหนังสือพิมพ์ยังไม่มีหลักประเด็นในความมั่นคง และสวัสดิการของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพิจารณาถึงความจำเป็นในการจัดตั้งองค์การทางวิชาชีพ (Guild) ของนักหนังสือพิมพ์ซึ่งสามารถเป็นผู้ให้ความคุ้มครองผลประโยชน์ของนักหนังสือพิมพ์อาชีพ และสามารถดำเนินการต่อรองผลประโยชน์ของวิชาชีพได้อย่างแท้จริง

๖. ประการสุดท้าย ทุกวันนี้เราพูดกันถึงเรื่องหนังสือพิมพ์กันอยู่มาก ต่างคนต่างพูดต่างคนต่างคิด ในที่สุดเราก็ต่างชักไม่แน่ใจว่าเรารู้จักวิชาชีพหนังสือพิมพ์ของเราจริงแค่ไหน เมื่อไทยเราน่าจะมีการริเริ่มจัดตั้งคณะกรรมการทำ

๗. John Hohenborg, *The professional journalist*, 1969, P.328.

๘. Warren K. Agee, *The press and the public interest*, (Washington D.C., Public affairs press), 1968, P.35.

ของ Commission On Freedom Of The Press หรือ Hutehin Commission ของสหรัฐอเมริกา หรือ Royal Commission of The Press ของอังกฤษ และอินเดีย^๙

คณะกรรมการทำนองนี้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกองค์การหนังสือพิมพ์เป็นคณะกรรมการอิสระ มีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นแนวต่างๆ แล้วศึกษาปัญหาด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์กันให้ตลอด แล้วทำข้อเสนอแนะว่าอะไรเป็นข้อควรมีควรมีเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์ คณะกรรมการนี้ไม่มีอำนาจใด นอกจากมีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงศึกษาปัญหา และเสนอทางแก้ไขปรับปรุงเท่านั้น คุณค่าของกรรมการทำนองนี้มีอยู่ที่ว่า ข้อเสนอแนะนั้นอาจไม่มีใครเขาเอาไปปฏิบัติ แต่คณะกรรมการนี้ก็ยังสามารถตีพิมพ์รายงานของตนไว้ให้ใครอ่าน และคิดกันไปได้อีกนาน

อย่างไรก็ดี แท้ที่จริงนั้นไม่ได้เสนออะไรเป็นทางออกของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ แต่เป็นเพียงจะพยายามวางปัญหาด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้อยู่ในช่องทางที่จะพิจารณากันได้ด้วยความเป็นกลางอย่างแท้จริงเท่านั้น

วิวัฒนาการของหนังสือพิมพ์ ในประเทศไทย

ตามหลักฐานเกี่ยวกับกำเนิดการพิมพ์ในประเทศไทยบันทึกไว้ว่า การพิมพ์หนังสือมีครั้งแรกในประเทศไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน, กรุงธนบุรี^{๑๐}

ส่วนกิจการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเริ่มในสมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ พ.ศ. ๒๓๘๗ เมื่อหมอบรัดเลย์ หรือ Dr. Beach Bradley ออกหนังสือพิมพ์บางกอกริคอตเตอร์ เริ่มขึ้นเป็นฉบับแรก ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ถ้าจะนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๘๗ มาจนถึงปัจจุบันนี้ ก็นับได้ว่ากิจการหนังสือพิมพ์ในบ้านเรานั้นมีอายุเพียง ๑๒๙ ปีเท่านั้นเอง มิใช่เป็นอายุที่ยืนนานมาก ในประเทศอื่นเมืองอื่นอีกหลายประเทศนั้นได้มีกิจการหนังสือพิมพ์ยืดยาวนานกว่าของเรานัก^{๑๑}

หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยแบ่งออกได้เป็น ๓ ยุค

ยุคแรก เป็นยุคของหนังสือพิมพ์ของฝรั่ง ทำให้ฝรั่งอ่านในเมืองไทย คือหนังสือบางกอกริคอตเตอร์ ของหมอบรัดเลย์ นอกจากนี้ก็มี

๙. ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์, "ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพหนังสือพิมพ์" *เอกสารการสัมมนาและนิทรรศการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย* ๒๕๑๑, หน้า ๑๖-๑๗

๑๐. ขจร สุขพานิช, *ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย*, พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ นางชิต ชุ่มไพโรจน์, ๒๕๑๔, หน้า ๑

๑๑. ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์, บรรยาย ณ หอสมุดแห่งชาติ "กิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ น.ส.พ. ม.ร. สัมพันธ์, (พระนคร, ศูนย์การพิมพ์) ๒๕๑๔ หน้า ๗๔

หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งซึ่งเป็นของคนไทย คือ ราชกิจจานุเบกษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้จัดทำ นับว่าเป็นหนังสือพิมพ์ของคนไทยฉบับแรก แต่ราชกิจจานุเบกษาในสมัยรัชกาลที่ ๔ นั้น มีช่วงเวลาออกเพียงปีเดียว ในยุคนั้นประเทศไทยเราเริ่มมีหนังสือพิมพ์รายวันเป็นครั้งแรก แต่หนังสือพิมพ์รายวันเป็นครั้งแรกนั้นเป็นหนังสือพิมพ์ซึ่งมีใช้ภาษาไทย เป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ มีชื่อ ๒ ฉบับ คือ Bangkok Daily Advertiser กับ Siam Daily Advertiser

ยุคที่สอง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗-๒๔๕๐ ในยุคนั้นนับว่าเป็นกิจการหนังสือพิมพ์ในรัชกาลที่ ๕ ในยุคนั้นมีหนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่คนไทยทำ และก็เจตนาทำให้คนไทยอ่าน แต่เป็นครั้งแรกที่คนไทยทำหนังสือกัน ถ้าไม่นับราชกิจจานุเบกษาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสือนั้นคือ “ตรุณโนวาตออกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๗ ออกได้ปีเดียวก็เลิกล้ม หนังสือนี้คนไทยจัดทำเป็นฉบับแรก ผู้จัดทำคือ พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๔ ซึ่งต่อมาได้ทรงกรมเป็น หลวงพรหมวรานุรักษ์

ยุคสุดท้าย เป็นหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งถือว่ากิจการหนังสือพิมพ์เจริญก้าวหน้ากว่ายุคใด ๆ ในประวัติศาสตร์การหนังสือพิมพ์ของเมืองไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระราชโอรสในรัชกาลที่ ๕ พระราช

สมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๒๓ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ

ในรัชสมัยของพระองค์ กิจการหนังสือพิมพ์เจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก ตลอดงานเขียนและการประพันธ์ พระองค์ทรงส่งเสริมให้มีการขีดเขียนบทประพันธ์ต่าง ๆ ทรงส่งเสริมเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ นอกจากนั้นพระองค์ทรงโปรดปรานการเขียนและการหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก. งานหนังสือที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นมีอยู่มากมาย และใช้นามปากกาต่าง ๆ กัน

พระองค์เป็นนักชาตินิยม และปลุกใจให้ประชานรักชาติ เช่น ทรงพระราชนิพนธ์ปลุกใจเสือป่า ตื่นเถิดชาวไทย งานพระราชนิพนธ์ของพระองค์เป็นที่นิยมของนักอ่านทั่วไป

อันเนื่องมาจากทรงโปรดปรานในการหนังสือพิมพ์และพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ขึ้น พระองค์จึงได้รับสมญานามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า” อันหมายถึง กษัตริย์นักปราชญ์

๕ เนื้อหาและลักษณะของหนังสือพิมพ์ ในรัชกาลที่ ๖

จากการสำรวจและศึกษาวิจัยดูหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่ออกมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงตลอดสมัยรัชกาลที่ ๖ ทำให้เห็น

วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงอันเป็นความเจริญก้าวหน้าของกิจการหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยในด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย นับแต่มีข่าวราชการฉบับแรกของไทยออกมา ซึ่งจะนำมาเสนอเป็นข้อให้เห็นเด่นชัดดังนี้

ผู้จัดทำ หมายถึงเจ้าของ ผู้พิมพ์ บรรณาธิการ ด้วยนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเจ้าของเป็นผู้ทำ เป็นบุคคลธรรมดา เอกชนเป็นเจ้าของ เช่น สาราราชกวี หรือ สยามออบเซอร์เวอร์ ฉบับภาษาไทย เจ้าของได้แก่ บริษัทหนังสือพิมพ์สยามออบเซอร์เวอร์ บรรณาธิการได้แก่นายประยูร วรรณสุทธิ สยามราชกวี เจ้าของได้แก่นายสุกรี วสุวัต นอกจากนี้ยังมีชาวต่างประเทศเป็นผู้ทำหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยด้วย เช่น หนังสือพิมพ์จีนโบสยามวารศัพท์ เจ้าของได้แก่คนจีน คือ นายเซียวฮุดเส็ง สิบุญเรือง หนังสือพิมพ์ ยามาโต เจ้าของเป็นชาวญี่ปุ่นชื่อ นายโอ มียาควา (รายชื่อเจ้าของและบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับในสมัยนี้) มีหนังสือพิมพ์อยู่ฉบับเดียวในสมัยรัชกาลที่ ๖ ที่เจ้าของเป็นคนไทยผู้มีบรรดาศักดิ์ คือ หนังสือพิมพ์ไทย เจ้าของเดิมชื่อหลวงฤทธิศักดิ์ ชลเขต มีขุนบัญญัติวรवास เป็นบรรณาธิการ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้หยุดกิจการไปพักหนึ่ง เพราะขาดทุน แต่หยุดไปไม่นานก็ออกใหม่ คราวนี้ใช้ชื่อว่า หนังสือพิมพ์ไทยใหม่ เจ้าของและบรรณาธิการเป็นบุคคล

คนเดียวกัน คือ หลวงสันต์อักษรสาร หนังสือพิมพ์ไทย ที่ออกใหม่คราวนี้ออกมาในปี ร.ศ. ๒๔๕๕ ๑๓๐ หน้าแรกของหนังสือพิมพ์ มีตราครุฑดวงใหญ่ติดอยู่ ตราครุฑนั้นเป็นตราแผ่นดิน ซึ่งเป็นเครื่องแสดงว่า หนังสือพิมพ์ไทย เป็นของพระคลังข้างที่ เป็นหนังสือพิมพ์ของหลวง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็เปลี่ยนเจ้าของเป็น พระยาอิศรพันธ์โสภณ และบรรณาธิการ คือ พระสันต์อักษรสาร ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เปลี่ยนบรรณาธิการเป็น จมื่นเทพตรุนาทร บรรณาธิการคนสุดท้ายของหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ พระอรุณพนาวัฒน์ ซึ่งเป็นในสมัยรัชกาลที่ ๗ แต่เป็นอยู่ไม่นาน หนังสือพิมพ์ไทยเป็นหนังสือพิมพ์ของพระคลังข้างที่ก็เลิกกิจการไปในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

ลักษณะรูปเล่ม

หนังสือข่าวราชการ เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก แต่หนังสือในสมัยต่อมาได้วิวัฒนาการเป็นแบบหนังสือพิมพ์ของต่างประเทศ คือ เป็น ๔ หน้ายก ขนาดใหญ่ มีจำนวนหน้าตั้งแต่ ๖-๑๖ หน้า แต่ละหน้าแบ่งเป็นตอนหรือคอลัมน์

การจำหน่าย

หนังสือพิมพ์ข่าวราชการ พิมพ์เผยแพร่ในหมู่เจ้านายในพระราชสำนักเท่านั้น แต่หนังสือ

สื่อพิมพ์ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ เป็นการเปลี่ยนแปลงก้าวแรกเพื่อเข้าถึงประชาชน แม้จะเป็นคนกลุ่มน้อย แต่ไม่เป็นลักษณะของมวลชนโดยแท้จริง เพราะการศึกษายังจำกัดอยู่ แต่ก็ยังนับว่ามีลักษณะเป็นสื่อมวลชน ราคาของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นจำหน่ายตั้งแต่ราคาฉบับละ ๑๐ สตางค์ ถึง ๑๕ สตางค์ การจำหน่ายได้บอกราคาไว้ได้ชื่อหนังสือพิมพ์ในหน้าแรกของแต่ละฉบับ มีทั้งจำหน่ายปลีกและส่ง จะบอกรับตลอดปี ๖ เดือน หรือ ๓ เดือนก็ได้ในราคาต่าง ๆ กัน เช่น หนังสือพิมพ์ไทยมี ๖ หน้า ราคาบอกรับปีละ ๑๕ บาท จำหน่ายปลีกฉบับละ ๑๕ สตางค์ หนังสือพิมพ์สาราราชฎีมี ๑๖ หน้า จำหน่ายปลีกฉบับละ ๑๐ สตางค์ บอกรับปีละ ๒๕ บาท บอกรับ ๖ เดือน ราคา ๑๓ บาท เป็นต้น

การเข้าหน้า

ในสมัยนี้ยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยทีเดียวนัก แต่ก็นับได้ว่าเปลี่ยนแปลงมาเป็นรูปร่างของหนังสือพิมพ์แบบต่างประเทศ กล่าวคือพอที่จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่า จะหาอ่านข่าวอะไรจากหน้าไหน หนังสือพิมพ์ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ จนถึงต้นรัชกาลที่ ๖ จัดหน้าแรกเป็นเรื่องของการโฆษณาสินค้าทั้งหมด หน้าต่อไปจึงเป็นข่าวซึ่งมีปะปนกันโฆษณาแจ้งความข่าวก็ยังไม่ได้แยกเป็นหมวด หมู่ ข่าวภายในประเทศ บทความข่าวต่างประเทศ ข่าวต่าง

จังหวัด บทความก็ยังลงปะปนกันอยู่ ยังไม่มีการแบ่งหน้าเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ

การพาดหัวข่าว

มีวิวัฒนาการขึ้นมาเล็กน้อย กล่าวคือ มีการพาดหัวข่าวเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในข่าวใช้ภาษาที่ตื่นเต้นและชวนให้อ่านข่าว แต่ยังไม่กระตือรือร้นและชัดเจนดี นอกจากนี้ตัวหนังสือที่ใช้ในการพาดหัวข่าวก็ยังไม่มีวิวัฒนาการมากนัก กล่าวคือ ใช้ตัวใหญ่ธรรมดา ใหญ่กว่าตัวพิมพ์เล็ก ไม่ใช่ตัวโป่ง แต่ก็แตกต่างกว่าตัวพิมพ์เล็ก ทำให้เห็นสุดตตา ตัวอย่างการพาดหัวข่าวและการเขียนข่าวจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ในสมัยนี้ จะเห็นได้จากหัวข้อที่กล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์

ในสมัยรัชกาลของพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการพิมพ์ได้เจริญอย่างสูงสุด มีโรงพิมพ์เพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง ประชาชนสนใจในข่าวสารการเมืองมากยิ่งขึ้น หนังสือพิมพ์มีกำหนดระยะเวลาต่าง ๆ ได้ออกกันอย่างแพร่หลายทั้งภาษาไทย ภาษาฝรั่งและภาษาจีน ถ้าไม่นับจำนวน หนังสือพิมพ์ที่ออกในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งยังออกติดต่อกันมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ แล้ว หนังสือพิมพ์ที่ออกเพิ่มในรัชกาลนี้ รวม ๑๓๐ ชนิดด้วยกัน คือ

๑. รายวัน ๒๐ ชนิด ในจำนวนนี้เป็นภาษาต่างประเทศ ๓ ชนิด คือ ภาษาจีน ๒ ชนิด และภาษาอังกฤษ ๑ ชนิด

๒. ออกรายสัปดาห์ ๒ ครั้ง ๒ ชนิด
๓. รายสัปดาห์ ๓๔ ชนิด ทั้งหมดนี้เป็น
ภาษาต่างประเทศเสีย ๒ ชนิด คือ Bangkok
Market Report ซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ เลิก
ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ และ Umchau ออกเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๘ เลิก พ.ศ. ๒๔๖๐

๔. รายปักษ์มี ๗ ชนิด เป็นภาษาไทย
ทั้งสิ้น

๕. รายทศ (ราย ๑๐ วัน) เป็นภาษา
ไทยทั้งหมดเช่นเดียวกัน

๖. รายเดือนมี ๔๘ ชนิด ทั้งหมดนี้เป็น
ภาษาอังกฤษเสีย ๑ ชนิด คือ Notices to
Mavlners, Siam Commercial Mirror, Mirror
College News

๗. ราย ๓ เดือน มี ๕ ชนิด เป็นภาษา
อังกฤษเสีย ๒ ชนิด คือ The Record The
Journal of The Board of Commercial De-
velopment ซึ่งเริ่มออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ แต่จะ
เลิกไปโดยังไม่แน่ อีกชนิดหนึ่งก็คือ The
Siamese Review ซึ่งออกในปี พ.ศ. ๒๔๖๔
และเลิกในปีนั้น

นอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ออกไม่มีกำหนด
อีก คือ ดุสิตสมิต เป็นหนังสือที่อยู่ในพระบรม
ราชูปถัมภ์ของรัชกาลที่ ๖ หรือจะเรียกว่า เป็น
หนังสือของพระองค์ท่านก็พอจะได้ เพราะ
กาพย์กลอน โคลงฉันท์ และนานาสารคดีที่ตี

พิมพ์ในหนังสือพิมพ์นี้ เป็นของพระราชนิพนธ์
รัชกาลที่ ๖ เกือบทั้งสิ้น นับว่าเป็นนิตยสารที่
มีความสำคัญในทางวรรณคดีอยู่มาก

หนังสือพิมพ์ในรัชกาลที่ ๖^{๑๒} ได้ลงบทความ
ความคิดเห็นทางการเมืองที่เผด็จการ ทั้งนี้พระ
บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น
นักประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ไม่มีการถือพระ-
องค์ ดังจะชี้ให้เห็นได้ง่ายที่พระองค์ทรงเป็น
นักประชาธิปไตยและมีสิทธิเสรีแก่หนังสือพิมพ์
ก็คือ เมื่อหนังสือพิมพ์ตำหนิติเตียนการบริหาร
งานของรัฐบาล ก็ทรงเขียนโต้ตอบกับหนังสือ-
พิมพ์นั้น ๆ โดยมีได้ทรงถือพระองค์ แม้อีกฝ่าย
หนึ่งจะโต้ตอบด้วยความเผด็จการอย่างรุนแรงก็
มิได้ทรงถือโทษในการออกความเห็นหรือในการ
อภิปรายนั้น ๆ แต่อย่างไร พระนามที่ใช้ใน
การออกความเห็นโต้ตอบกับหนังสือพิมพ์นั้นว่า
“อศิวาหุ” และหนังสือที่ลงบทความโจมตี
การบริหารงานของรัฐบาลมากที่สุดในเวลานั้นก็
ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทย

รูปภาพ

หนังสือพิมพ์ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ไม่มี
รูปภาพประกอบข่าว มีแต่ภาพเขียนประกอบคำ
โฆษณาสินค้าต่าง ๆ มาในสมัยรัชกาลที่ ๖ มี
หนังสือพิมพ์หลายฉบับที่นำรูปภาพประกอบข่าว
แต่ก็เป็นข่าวสำคัญเท่านั้น เช่น หนังสือพิมพ์

๑๒. พ.อ. ชาย อุบลเดชประชารักษ์, *การหนังสือพิมพ์*, โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๑ หน้า ๑๗-๑๘

กรุงเทพฯเดลิเมต์ ลงพระบรมฉายารักษ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

หนังสือข่าวราชการ มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวเช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ออกในสมัยรัชกาลที่ ๕ เช่น *Bangkok Time* ซึ่งออกในปี ๒๔๓๐ หนังสือพิมพ์ *Siam Mercantile Gazette* ซึ่งออกในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวโดยตรง ไม่มีวิจารณ์ข่าวหรือแสดงความคิดเห็น นอกจากรายงานข่าวที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่โดยหลักวิชาหนังสือพิมพ์นั้น หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รายงานข่าวให้ประชาชนทราบ นอกจากนั้นยังต้องทำหน้าที่ตีความหมายของข่าวให้ถูกต้องและเที่ยงตรงด้วยหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ให้บริการในความรู้เรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน^{๑๓} หนังสือพิมพ์รายวันปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ มีวิวัฒนาการเป็นรูปของสื่อมวลชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นเนื้อหาของหนังสือพิมพ์จึงประกอบด้วยข่าว บทความ โฆษณา แจงความทางราชการ ประกาศศาล ข่าวบันเทิง นอกจากนั้นมึนวนิยาย พงศาวดารจีน และเรื่องแปลจากภาษาต่างประเทศ ตัวอย่างการ-

เสนอข่าวและบทความต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์สมัยนั้น เช่น

ข่าวในราชสำนัก เป็นข่าวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชพิธีต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องภายในพระราชสำนัก

ข่าวความเคลื่อนไหวในเหตุการณ์บ้านเมือง เช่น หนังสือพิมพ์สาราราชกฐ์ ฉบับวันอังคารที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ลงข่าวย้ายและตั้งศึกษาธิการจังหวัด เป็นต้น

ข่าวอาชญากรรมหรือข่าวชาวบ้าน เป็นการรายงานข่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่า มีเหตุการณ์อย่างไร เกิดที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร

ข่าวต่างประเทศ เป็นข่าวโทรเลขจากสำนักข่าว รอยเตอร์ การรายงานข่าวโทรเลขบอกสั้น ๆ มีเมืองที่เป็นข่าว สถานที่เกิดเหตุวันที่ และสาระสำคัญโดยย่อ ถ้ามีแหล่งข่าวที่ได้มาก็บอกไว้ด้วย

ข่าวเบ็ดเตล็ด มักเขียนเป็นคอลัมน์ เขียนข่าวเป็นการวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล ข้าราชการหรือรายงานความเดือดร้อนของชุมชนต่าง ๆ ให้รัฐบาลได้ทราบ นับว่าหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยในการปกครองบ้านเมือง ได้เป็นปากเสียงให้กับประชาชน นอกจากนั้นยังเป็นการแสดงให้เห็นเสรีภาพและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ที่ทำหน้าที่รับใช้ประชาชนอย่างซื่อ

๑๓. F. Fraser Aond, An Introduction To Journalism (2 ND. NEW YORK: MACMILIAN, 1961), pp. 156-157

สมัยก่อนด้วย เรื่องต่าง ๆ ที่ลงในคอลัมน์นี้ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการเมือง การบริหารประเทศ กีฬา ข่าวนานาชาติทางสังคม เรื่องเกี่ยวกับศาสนา ข่าวในวงการบันเทิงธุรกิจ เรื่องงานอดิเรก ความรู้ทั่วไป ความรู้ทางการแพทย์ กฎหมาย เป็นต้น ในการเขียนข่าวลงคอลัมน์ ของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นเขียนรุนแรง รายงานตามความเป็นจริง

ใช้สำนวนเสียดสีเชิงล้อเลียน ตัวอย่างจากคอลัมน์ชื่อ “น้ำพริกป่า-น้ำปลาหวาน” ลงในหนังสือพิมพ์จีนโยสยามวารศัพท์ ฉบับวันศุกร์ที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ เขียนโดยผู้ใช้นามว่า “ชาวดอน” ทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นสภาพของสังคมไทยในด้านการปกครองในสมัยนั้น

รายชื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่ออกในรัชกาลที่ ๕

ชื่อหนังสือพิมพ์	เจ้าของ	ปีที่เริ่มออก	ปีที่เลิกออก
๑. ข่าวราชการ	สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	๒๔๑๘	๒๔๑๘
๒. สาราราชฎูร์ (ฉบับภาษาไทย ของสยามออฟเซออร์เวอร์)	บริษัทหนังสือพิมพ์สยามออฟเซออร์เวอร์ จำกัด สิ้นใช้	๒๔๓๖	๒๔๖๖
๓. จีนโนสยามวารศัพท์	นายเชียวฮุดเส็ง สิบบุญเรือง	๒๔๕๐	๒๔๖๖
๔. หนังสือพิมพ์ไทย	จมีนเทพรัตนาร	๒๔๕๑	-
๕. กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์	บริษัทสยามฟรีเพรส	๒๔๕๑	๒๔๗๔

รายชื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยในสมัยรัชกาลที่ ๖

ชื่อหนังสือพิมพ์	เจ้าของ	ปีที่เริ่มออก	ปีที่เลิกออก
๑. สามสมัย	นายเพ็ง	๒๔๕๓	๒๔๕๓
๒. ดุสิตสมัย	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๔๖๒	๒๔๖๔
๓. สยามราชฎูร์	นายสุกรี วสุวัต	๒๔๖๓	๒๔๖๘
๔. ประชาโศคา	โรงพิมพ์บุญช่วยเจริญ	๒๔๖๔	๒๔๖๕
๕. สยามสัทธิ	สำนักงานถนนนาคลาย	๒๔๖๕	๒๔๖๕
๖. ยามาโต	นายไอ มียาควา	๒๔๖๕	๒๔๖๖
๗. บางกอกการเมือง	นายหอม นิลรัตน์ ณ กรุงเทพ ฯ	๒๔๖๖	๒๔๗๕
๘. ข่าวสด	นายหอม นิลรัตน์ ณ กรุงเทพ ฯ	๒๔๖๖	๒๔๖๖
๙. สารนคร	นายอรุณ สารากรณ	๒๔๖๗	๒๔๖๘
๑๐. มอหนึ่งโปสต์	นายหวล วณิชฐจินดา	๒๔๖๗	๒๔๖๗

หนังสือพิมพ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

หนังสือพิมพ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนและให้ความอุปการะในสมัยนั้น ที่สำคัญมีหนังสือพิมพ์ไทยกับหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต

หนังสือพิมพ์ไทย (พ.ศ. ๒๔๕๑)

หนังสือพิมพ์ไทย^{๑๔} ราววัน ได้ออกวางตลาดเป็นปฐมฤกษ์ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ หนังสือพิมพ์นี้เป็นที่รู้จักในยุคนั้นว่า รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ มกุฎราชกุมาร ในป็นั้น เป็นองค์พระบรมราชูปถัมภ์ เพราะฉะนั้นแผ่นแรกของ "พิมพ์ไทย" จึงมีรูป "ตราครุฑ" ตัวใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของหนังสือพิมพ์นี้ ภายใต้อักษร "ตราครุฑ" มีข้อความว่า "มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ" (หนังสือพิมพ์นี้รับปีหนึ่ง ๑๕) ถนนพลับพลาไชย แขวงสะพานหลวงวัดเทพศิรินทร์ (ปลีกฉบับละ ๑๕ สตางค์) โทรศัพท์เลขที่ ๔๖๗

หนังสือ "พิมพ์ไทย" มีทั้งหมด ๔ แผ่นใหญ่ที่หน้าปก มีบทกวีเตือนใจอยู่เป็นประจำ

ถัดจากบทกวี มีประกาศเปลี่ยนแจ้งความประกาศโฆษณา นอกนั้นเป็นข่าวประจำคอลัมน์ เช่น ข่าวย่อยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ความรู้จดหมายจากผู้อ่านข่าวต่างจังหวัดและข่าวต่างประเทศ ฯลฯ

ส่วนข่าวหน้า ๒ เป็นโฆษณาสินค้าและประกาศศาล

ในหนังสือ "พิมพ์ไทย" มีบทความซึ่งรัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานมาตีพิมพ์เนื่องๆ ในพระนามแฝงเช่น "รามจิตติ" "อศิวพาหุ" และอื่นๆ ปี ๒๔๖๐ ยุโรปเกิดมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ กรุงเทพมหานครได้ส่งทหารอาสาไปช่วยสัมพันธมิตร ทำสงครามในสนามรบยุโรปครั้งกระนั้น โดยมีประเทศเยอรมันนี้เป็นฝ่ายตรงข้าม

หนังสือ "พิมพ์ไทย" ลงวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ตีพิมพ์บทความเรื่อง "เยอรมันนี้กับสยาม" ซึ่งแปลจากหนังสือพิมพ์เยอรมันชื่อ "ดอยด์เซเชิตุง" ลงวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

ดุสิตสมิต (พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๖๗)

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกในราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังจากที่พระองค์ได้ทรงตั้งนคร "ดุสิตธานี" ตามความฝันของพระองค์แล้วว่า "ดุสิตธานี" จะเป็นธานีของประเทศไทยในอนาคต ซึ่งเปรียบพร้อมด้วยความเจริญรุ่งเรือง อารยธรรมประกอบด้วยสาธารณูปการ ความสมบูรณ์พูนสุขของประชาชนพลเมือง ความเป็นฝันของพระองค์ได้ทรงถ่ายทอดออกมา ด้วยการจำลองสร้างบ้านเล็กเรือนน้อย ถนนหนทาง

๑๔. เสลา เวชระรุจิ, *หนังสือพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว* พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรบริการ เสาชิงช้า พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๐, หน้า ๑๒๕

รถรา ไฟฟ้า ประปา โรงพยาบาล และการเทศบาล แม้กระทั่งนครแห่งนี้ก็มีปาเลียมেন্ট ในขณะที่พระองค์ยังทรงปกครองบ้านเมืองในระบอบราชาธิปไตย เมื่อมี “ดุสิตธานี” ตามความคิดเป็นของพระองค์แล้ว พระองค์ก็ทรงออก “ดุสิตสมิต” เป็นหนังสือพิมพ์คู่บ้านคู่เมืองประจำธานีแห่งนี้ โดยพระองค์ทรงเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ด้วยพระองค์เอง

“ดุสิตสมิต”^{๑๕} เป็นหนังสือพิมพ์ซึ่งไม่ปรากฏว่าออกโดยกำหนดอะไรแน่ชัด และตีพิมพ์ชื่อบุคคลใดเป็นบรรณาธิการ แต่ตั้งที่กล่าวมาแล้วเป็นที่รู้กันว่า “ดุสิตสมิต” เป็นรายสัปดาห์และมีรัชกาลที่ ๖ ทรงเป็นบรรณาธิการ รายได้ส่งเข้าสมทบทุนซื้อเรือรบให้แก่ราชนาวีไทย แนนอนขุนน้ำขุนนาง ตลอดจนพ่อค้าพานิชเข้ามาฟังพระบรมโฑธิสมภาร จึงเป็นสมาชิกอยู่คับคั่ง

ดุสิตสมิต เป็นหนังสือพิมพ์ “ขนาดจิ๋ว” มีทั้งหมด ๑๖ หน้า ได้บอกวัตถุประสงค์ คือ เข็มของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้.-

แสดงเหตุที่ท่านควรรับ “ดุสิตสมิต”

๑. มีเรื่องขั้รรวบรวมอยู่มากกว่าในหนังสือพิมพ์ไทยฉบับใด

๒. มีข้อขั้ระคนอยู่ในถ้อยคำที่แสดงความเห็นต่าง ๆ

๓. ทักสิ่งทีควรทัก โดยปราศจากอคติและด้วยไมตรี

๔. ชมบุคคลและกิจการอันควรชม โดยไม่กลัวถูกหาว่า “ป.จ.”

๕. มีภาพแปลก ๆ ขั้ ๆ ซึ่งหาไม่ได้ในหนังสือพิมพ์ไทยฉบับอื่น ๆ

๖. ท่านชื่อ “ดุสิตสมิต” เท่ากับช่วยบำรุงราชนาวีสยาม

หนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทสำคัญในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีด้วยกัน ๒ ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยและหนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีส่วนเกี่ยวข้อง

ในหนังสือพิมพ์ไทยนี้เอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวต่าง ๆ ไว้มากมายในหนังสือพิมพ์ไทย ในนามปากกาหลายอย่างด้วยกัน เช่น ในนามปากกาว่า รวมจิต อัสวพาหุ พันแหลมเหล่านี้ ได้พระราชนิพนธ์บทความเรื่องราวต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ นอกจากนี้ ก็มีพระราชนิพนธ์ลงในหนังสืออื่นด้วย

หนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่ง คือ จินโนสยามวารศัพท์ เจ้าของหนังสือพิมพ์นี้คือ นายเชียวสุตเส็ง เขาชอบเขียนหนังสือพิมพ์โดยใช้นามปากกาว่า “บาทกุญชร” ลงในหนังสือพิมพ์จินโนสยามวารศัพท์เป็นประจำ นายเชียวสุตเส็งมีความคิดเห็นว่า ลูกคนจีนในเมืองไทยนั้นควรจะภักดีต่อเมืองไทย ภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย แต่ต้องสนใจการเมืองเมืองจีน

๑๕. Ibid., P. 146

ด้วยเหตุดังกล่าว ตามความคิดของนาย
เชียวสุดเส็งนี่เอง เขาได้ออกโรงสนับสนุนกำ
ปกรองแบบใหม่ในเมืองจีน ทำให้พระบาท-
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราโช-
บายที่จะรังเกียจคนจีน เพราะการที่คนจีนมาเล่น
การเมืองในเมืองไทยมีอันตรายหลายประการ ซึ่ง
ในฐานะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖ ทรงเป็นประมุข ทรงเป็นผู้นำของ
ประเทศจึงต้องทรงตรึกตรองป้องกันความยุ่งยาก
ที่จะตามมา อันนี้เป็นสาเหตุสำคัญ เป็นพระ-
บรมราโชบายในทำนองความรู้สึกเป็น ชาตินิยม
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
อย่างหนังสือเรื่องยิวแห่งบูรพาทิศ ซึ่งทรงพระ-
ราชนิพนธ์ในนามอัครพหู ปรากฏในหนังสือ
สยามออฟเซออร์เวอร์เป็นตัวอย่าง ซึ่งนายเชียว-
สุดเส็งเองก็กล่าวโจมตีได้ตอบในหนังสือพิมพ์
สยามวารศัพท์

อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีน้ำพระทัยกว้าง ทรงยินดี
ตอบรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากพระราช-
ดำริของพระองค์ โดยจะเห็นได้จากชีวิตของนาย
เชียวสุดเส็งเองในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ นายเชียวสุดเส็ง
ได้เขียนบทความเรื่องหนึ่งลงในหนังสือพิมพ์จีน
โนสยามวารศัพท์ซึ่งมีข้อความเป็นการทอมนั้น-
ประมาทพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์
รัตนวิศิษฐ์ ซึ่งเป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ในขณะ

นั้น ขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกาอยู่
ก็เป็นคดีฟ้องร้องกันถึงโรงถึงศาล ศาลตัดสิน
จำคุกนายเชียวสุดเส็ง ๔ เดือน คดีอยู่ระหว่าง
อุทธรณ์ ซึ่งตัวนายเชียวสุดเส็งเองก็ติดคุกเข้า
ไปเดือนหนึ่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ-
เกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ ก็พระราชทานอภัย-
โทษให้ปล่อยตัวนายเชียวสุดเส็ง ทั้ง ๆ ที่ศาลตัดสิน
แล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้ทรงถือโทษนาย
เชียวสุดเส็ง ถึงแม้ท่านผู้นี้จะมีความคิดเห็นที่
แตกต่างกันจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความเจริญของหนังสือพิมพ์และการสื่อข่าว
ก้าวหน้ามาเป็นลำดับจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ ๖
แห่งราชวงศ์จักรี เสรีภาพในการแสดงความคิด
เห็นขึ้นถึงขีดสูงสุดไม่มีสมมัยใดในประวัติศาสตร์
ไทยจะเทียบเคียงได้

ก่อนที่จะได้กล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์
ในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีอยู่อย่างไรนั้น ควรจะได้
ทราบถึงคำว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” มีขอบ
เขตเพียงใด ดังความหมายของเสรีภาพต่อไปนี้
เสรีภาพหนังสือพิมพ์ ได้แก่^{๑๖} “เสรีภาพ
ในการเล่าแจ้งแถลงความจริง” และในการ

๑๖. ประชัน วัลลิโก, การสื่อข่าว, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า ๑๐๓

วิจารณ์ข้อเท็จจริง ๆ โดยความยุติธรรม แต่มิได้
หมายความว่ารวมถึง “ใบเบิกทาง” (License) ที่
จะไขข่าวความเท็จหรือการโง่เขลาในเรื่องส่วนตัว
ที่ออกมาในรูปของข่าวหรือการเล่าแจ้งต่อประ-
ชาชน นักข่าวหนังสือพิมพ์ก็ดี สื่อมวลชนก็ดี
จึงจำเป็นต้องระมัดระวังในการเขียนข่าวหรือ
รายงานข่าว เพื่อมิให้ข่าวที่แพร่ออกไปนั้นกระ-
ทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น อันจะส่งผล
สะท้อนมาสู่ตน หรือบรรณาธิการผู้รับผิดชอบ
ซึ่งอาจเป็นทางแพ่งหรือทางอาญาก็ได้

ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ มีหนังสือ
พิมพ์ภาษาอังกฤษ ไทย และจีน ออกมาเป็น
จำนวนมาก ในจำนวนนี้มีอยู่ ๒ ฉบับ ที่ควรจะ
กล่าวถึง คือ “กรุงเทพเดลิเมต์” และ “หนังสือพิมพ์ไทย” ฉบับแรกเป็นของราษฎร ฉบับ
หลังเป็นของหลวง พระเจ้าแผ่นดินทรงเขียน
เรื่องลงหนังสือพิมพ์ไทย โปรดเกล้าให้พลเมือง
ทุกคนเขียน แสดงความคิดเห็นลงในเดลิเมต์
หรือในหนังสือพิมพ์ไทยก็ได้ พระมหากษัตริย์
ทรงยอมแพ้ในเมื่อพลเมืองมีเหตุผลที่ควรจะชะ
นับเป็น สมัยแห่งเสรีภาพเจริญก้าวหน้าอยู่ใน
ระดับสูงไม่เคยมีมาในประวัติหนังสือพิมพ์เมือง
ไทย

ในสมัยนี้เอง เพื่อให้เสรีภาพเป็นไป^{๑๗} ตาม
ระเบียบแบบแผน “ไม่แก่งเท้าให้ไปถูกจมูก
ของคนอื่นเข้า” จึงได้มีกฎหมายออกมาใช้ เพื่อ

เป็นระเบียบแบบแผนอันดีของบ้านเมือง เรียกว่า
กฎหมายการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้มีการแก้ไข
เพิ่มเติมกฎหมายนี้บ้างตามควร ตลอดมาใน
ประวัติศาสตร์แห่งการปกครอง

การที่แสดงว่าเราต้องมีกฎหมายอย่างนี้ ก็
ด้วยความจริงที่ว่า ประเทศแต่ละประเทศรัฐบาล
แต่ละรัฐ มีวิธีบังคับปกครองเสรีภาพของพล-
เมืองไปตามเหตุการณ์และสังคมของพลเมืองเป็น
สำคัญ ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงความมั่นคงและความ
ปลอดภัยของประเทศชาติเป็นที่ตั้ง

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในสมัยพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีเสรีภาพดีกว่า
เมื่อบ้านเมืองเราได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น
ประชาธิปไตยจนกระทั่งทุกวันนี้จะเห็นได้ว่า ใน
สมัยของพระองค์ ได้มีหนังสือพิมพ์รายวันและ
นิตยสาร มีบทความเกี่ยวกับเรื่องการเมืองมาก
และผู้เขียนมากที่สุด คือ “อศิวพาหุ” “ราม
จิตติ” และ “พันแหลม” ภายหลังต่อมาจึงทราบ
ว่า นามปากกาเหล่านี้เป็นบุคคลคนเดียวกัน คือ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับ
ว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณอันใหญ่หลวงแก่ปวง-
ชนชาวไทย ที่ทรงปลุกคนไทยให้ตื่นขึ้นเอาใจ
ใส่ในกิจการบ้านเมือง ที่ได้เขียนโต้ตอบกับ
พระองค์โดยไม่ทราบว่าเป็นใครในเบื้องต้น

บทพระราชนิพนธ์ซึ่งมีผู้สนใจมาเรื่องแรก
ก็คือ “ยิวแห่งบูรพาทิศ” โดย “อศิวพาหุ” ลงใน

๑๗. อาจารย์เสฐียร พันธรั้งษ์, บทความเรื่อง “มาตรฐานหนังสือพิมพ์และบทบาทผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ใน
เมืองไทย” น.ส.พ. ม.ธ. สัมพันธ์ (พระนคร, ศูนย์การพิมพ์) ๒๕๑๔, หน้า ๖-๗

หนังสือพิมพ์สยามอพเพซอเวอร์ อันเป็นบทความหลักแหลมเปรี๊ยะปราชญ์ในการเมืองที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ อันมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาก โดยเศรษฐกิจของประเทศเราต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของ “ยิวแห่งบูรพาทิศ” ซึ่งเป็นความจริงทุกเนื้อถ้อยกระทรงความ มีผลาดพลังไปข้างก้แต่บทความนี้ทำให้เลือดเนื้อเชื้อไขของ “ยิวแห่งบูรพาทิศ” ที่กลายเป็นไทยแล้วเกือบครึ่งประเทศได้พลอยถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

ปัจจัยที่สนับสนุนเสรีภาพหนังสือพิมพ์

กิจการหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ เจริญก้าวหน้าขึ้น มีเหตุผลและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ หลายประการด้วยกัน

ประการแรก คือการอยู่ดีกินดีของประชาชน และเมื่อประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ก็ย่อมซื้อหนังสือพิมพ์อ่าน หนังสือพิมพ์นั้นเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น ข้าวสารแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ระหว่างข้าวสารกับหนังสือพิมพ์คนต้องเลือกซื้อข้าวสารก่อน

ประการที่สอง ความเจริญทางการศึกษา เพราะหนังสือพิมพ์ต้องการคนอ่านหนังสือออก เมื่อคนมีการศึกษาย่อมมีความคิดและสติปัญญาในการแสดงออกทางด้านความคิดเห็น จึงมีการแสดงความคิดเห็นออกทางการเขียนลงในหนังสือพิมพ์

ประการที่สาม ความตื่นตัวในทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของ

ตนเอง ตลอดจนพยายามคิดหาเหตุผลที่จะมีสิทธิและเสรีภาพในการปกครองประเทศ การแสดงออกซึ่งเสรีภาพในสมัยนั้นนับว่ามีความสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในสมัยรัชกาลต่อมา

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับเสรีภาพมากที่สุด เพราะ

๑. ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักประพันธ์ ทรงสนับสนุนให้ออกหนังสือพิมพ์ พระองค์ก็ทรงออกหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตเป็นหนังสือพิมพ์แบบแมกกาซีนของอังกฤษ ทรงฝึกหัดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์เขียนบทความต่าง ๆ แสดงความคิดเห็น ทรงล้อเลียนข้าราชการสำนัก มีภาพล้อซึ่งทรงเขียนเอง

นามปากกาของพระองค์มีมากมาย เช่น

ศรีอยุธยา	- มักใช้กับละครพูด บทพระราชนิพนธ์ ทางบันเทิงคดีและสารคดีต่าง ๆ ที่แปลจากต่างประเทศ
รามจิตติ	- ร.จ.มักเขียนบทความเกี่ยวกับทหาร
อัศวพาหุ	- เขียนบทความเกี่ยวกับการเมืองและบทปลุกใจ
พันแหลม	- เขียนเรื่องเกี่ยวกับทหาร-เวือ

- น้อยลา สุครีพ — เขียนลงตามหนังสือราย-
 ปักษ์ รายเดือน
- นายแก้วนายขวัญ — เขียนเรื่องนิทานและเบ็ด-
 เติล็ดต่าง ๆ
- พระขรรค์เพชร — เขียนบทละคร

๒. ทรงส่งเสริมเสรีภาพของประชาชนให้
 มีสิทธิในการปกครอง โดยทรงพระราชดำริ
 เห็นว่าเมื่อราษฎรมีความรู้แล้วก็ควรจะมีส่วนใน
 การปกครองบ้านเมือง จึงทรงฝึกหัดอบรมให้รู้จัก
 ปกครองตนเองได้เริ่มฝึกฝนผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระองค์
 ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายจากวงแคบให้กว้าง
 ไพศาลออกไปภายหลัง ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๔๖๑
 จึงสมมติเนื้อหาที่ตอนหนึ่งในพระราชวังดุสิตให้เป็น
 ประเทศเล็ก ๆ ชื่อว่า ดุสิตธานีจัดการปกครอง
 นครสมมตินี้ตามแบบเทศบาล ตราข้อบังคับการ
 ปกครองเรียกว่า ธรรมนูญลักษณะการปกครอง
 ได้มีสภาการปกครอง และคณะนคราภิบาล
 บริหารกิจการต่าง ๆ เช่น การสร้างบ้านเรือน
 ตัดถนน การไปรษณีย์ ตลอดจนมีหนังสือพิมพ์
 และบทความวิพากษ์วิจารณ์ และยังหัดให้มีการ
 แสดงสุนทรพจน์ในที่สาธารณะ ได้แย่งในที่
 ประชุม หักการสมาคมต้อนรับแขก เช่น พระ
 ราชทานเลี้ยงบ่อย ๆ เป็นการหัดมารยาทและการ
 สมาคมให้ถูกต้องด้วย

๓. ทรงพระราชทานเสรีภาพทางความคิด
 เห็น^{๑๘} ทรงอนุญาตให้นักหนังสือพิมพ์วิพากษ์

วิจารณ์ได้อย่างเต็มที่ แม้จะรุนแรงไปบ้างก็มีได้
 ทรงถือ และพระองค์เองก็ทรงออกหนังสือดุสิต-
 สมิต ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ตัวอย่างในสมัยนั้น

๔. ทรงทุนบำรุงการศึกษา โดยมีพระราช
 ดำริว่า เมื่อคนที่มีความรู้ก็ย่อมกระทำอะไรด้วย
 เหตุผล และมีการแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร
 เมื่อประชาชนอ่านหนังสือออก ก็แสดงความคิด
 เห็นออกไปทางหนังสือพิมพ์ ประชาชนก็สนใจ
 ในการขีดเขียนมากขึ้น เสรีภาพของหนังสือ-
 พิมพ์จึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

๕. ทรงส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักชาติ
 ความรู้สึกเป็นเจ้าของประเทศโดยแทรกบทความ
 ปลุกใจลงไปในบทเพลง คำประพันธ์และหนังสือ-
 สื่อต่าง ๆ ตลอดจนจนมีการแสดงออกทางด้านการ
 ละครเป็นเครื่องเตือนใจอยู่เสมอ

สาเหตุดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุให้มีการวางราก-
 ฐานแบบประชาธิปไตย และเป็นปัจจัยสำคัญ
 ที่สนับสนุนให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการวิ-
 พากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่มีการ
 ควบคุม

นอกจากนี้แล้วพระองค์ทรงเป็นนักประชา
 ธิปไตย โดยเหตุที่พระองค์ได้ทรงศึกษาอยู่เป็น
 เวลานาน จึงได้ทรงเห็นการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยในประเทศอังกฤษที่พระองค์ไป
 ศึกษาอยู่ที่นั่นเป็นเวลานาน พระองค์ทรงเห็น
 กาลไกลว่า ต่อไปประเทศไทยจะต้องปกครอง

๑๘. สิริ เปรมจิตต์ และจิตกตฮาก ศรีรงค์ พระบรมราชจักรีวงศ์ (พระนคร โรงพิมพ์เสาวภาค) ๒๕๑๔, หน้า ๔๔๕

ด้วยระบอบประชาธิปไตยจึงจะสามารถนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ แต่จะต้องให้ประชาชนพลเมืองมีการศึกษาเป็นจำนวนอย่างน้อย ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ของพลเมืองทั้งหมดในประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ พระองค์จึงมิได้ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยในทันทีทันใด หากแต่จะต้องค่อยเป็นค่อยไปตามกาลเวลาอันสมควร แต่แม้กระนั้นพระองค์ก็ได้ทรงให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่เสมือนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ พระองค์ได้ทรงส่งเสริมให้ออกหนังสือพิมพ์ และพระองค์เองก็ทรงเขียนหนังสือพิมพ์โต้ตอบกับประชาชนทั่วไปโดยมิได้ถือว่าทรงเป็นกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราช มีพระราชอำนาจเด็ดขาด แต่พระองค์เดียวอย่างใดไม่มีผู้กล่าวกันว่า สมเด็จพระมหาดไทยเจ้าทรงให้สิทธิเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยของพระองค์ยิ่งกว่าสมัยระบอบประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบันนี้เสียอีก

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ดุสิตธานีนั้น พระองค์ได้ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ เมื่อมีการประชุมนคราภิบาลทุกครั้ง จะต้องมีการอภิปรายโต้เถียงกันอันเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานต่าง ๆ ของพระองค์ พระองค์ก็ได้เข้าร่วมประชุมอภิปรายโต้ตอบปัญหาต่าง ๆ ด้วย ในฐานะสมาชิกเช่น

เดียวกับชาวเมืองดุสิตธานีอื่น ๆ ถ้าสมาชิกไม่กล้าจะโต้เถียงและแสดงความคิดเห็น พระองค์ในนามท่านราม ๓ อยุรยา หรือพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ก็มักจะไม่พอพระทัยถึงกับรับสั่งว่า ขอให้ทุกคนได้พยายามใช้เหตุผลโต้แย้งกันอย่าให้ถือว่าพระองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินในวันที่มีการประชุมกัน แต่ถึงกระนั้นแม้จะมีผู้โต้เถียงพระองค์อย่างใด ๆ ก็มักจะเอาชนะพระองค์ไม่ได้ เพราะเหตุผลของพระองค์ดีกว่า และเหนือกว่า เพราะความเป็นนักปราชญ์ของพระองค์นั่นเอง

ในนครดุสิตธานี ที่สมเด็จพระมหาดไทยเจ้า ได้ทรงสร้างขึ้นให้เป็นนครประชาธิปไตย ดังกล่าวนี้นอกจากจะได้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวแล้ว ยังมีการออกหนังสือพิมพ์เป็นปากเสียงของพรรคการเมืองของตนอีกด้วย พรรคโบว์น้ำเงินอันเป็นพรรคการเมืองของท่านราม ๓ อยุรยา (สมเด็จพระมหาดไทยเจ้า) อันเป็นพรรคฝ่ายสนับสนุน ได้ออกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ชื่อ “ดุสิตสมัย” (บางแห่งเรียกว่า ดุสิตสุขี) ส่วนพรรคโบว์แดงอันเป็นพรรคฝ่ายค้านของพระยาประสิทธิศุภการ (เจ้าพระยารามราชพ) เป็นหัวหน้าพรรคได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “ดุสิตคอร์ดเดอร์” (บางแห่งเรียกชื่อว่า เรคคอร์ดเดอร์) ซึ่งหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ได้เขียนบทความโต้ตอบกันอย่างถึงพริกถึงขิง กล่าวคือมีการท้วงติงและคัดค้านกันด้วยความคมคาย ต่างฝ่ายต่างก็หาเหตุผลมาโต้ตอบกันด้วย

จิตใจของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านนั้น มักจะเขียนตำหนิและวิพากษ์วิจารณ์ถึงกิจการงานต่าง ๆ ในนครดุสิตธานี อาทิเช่น งานอันเกี่ยวกับการทำถนนกิจการในโรงพยาบาล เป็นต้น^{๑๔}

ทรงส่งเสริมกิจการหนังสือพิมพ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยและโปรดปรานงานหนังสือพิมพ์มาก เพราะทรงมีพระราชอัชฌาศัยโปรดการโต้แย้ง แสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันต้องอยู่ในขอบเขตของเหตุผล สันนิษฐานว่าพระราชอัชฌาศัยประการนี้อาจทรงได้รับอิทธิพลมาจากการที่พระองค์เสด็จไปทรงศึกษาในต่างประเทศตั้งแต่พระชนมายุยังเยาว์วัยอยู่ เฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศอังกฤษ เมื่อเสด็จประทับศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ทรงโปรดการแสดงโวหาร ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่าโต้วาทีนั่นเอง เมื่อทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ทรงจัดตั้งสมาคมโต้วาทีในหมู่นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นเหตุของสมาคมคัสสมาคมในอังกฤษทุกวันนี้ ในขณะเดียวกันก็ทรงให้กำเนิดหนังสือพิมพ์ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง แก่นักเรียนไทยในอังกฤษชื่อหนังสือพิมพ์ The looker on ซึ่งเป็นต้นเค้าของสมาคมคัสสมาคมมาจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการโต้แย้ง ทรงมีพระราชดำริว่าภารกิจจะ

ทำให้เกิดสติปัญญาขึ้นต้องมีการโต้แย้งกัน และการโต้แย้งนั้นไม่ถือว่าเป็นการทะเลาะ ไม่เป็นข้อบาดหมาง เป็นการแสดงความคิดเห็นซึ่งอาจแตกต่างกัน

ทรงตั้งทวีปัญญาสโมสร โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับคัดโวหารแสดงความคิดเห็นให้ดียิ่งขึ้น คือท่านเป็นคนชอบโต้ ชอบมีการโต้แย้งกัน ชอบใช้โวหาร โวหารที่นี้ไม่ใช่เล่นสำนวน แต่เป็นวิธีซึ่งทำให้เกิดปัญหาและในการเถียงกัน นั้นเอง ได้ทรงออกนิตยสารรายเดือน โดยทรงเป็นบรรณาธิการเองด้วยคือหนังสือทวีปัญญาออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ และกิจกรรมของทวีปัญญาสโมสรที่สำคัญคือ การโต้วาที คือนอกจากมีกิจกรรมมีเล่นเกมต่าง ๆ แล้ว กิจกรรมสำคัญที่จำเป็นในการประชุมรายเดือนนั้น เป็นการประชุมโต้วาที ยกตัวอย่างเช่น มีการแสดงโวหารในหนังสือทวีปัญญาสโมสร จึงทรงโปรดงานหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์นั้นเป็นสนามสำหรับแสดงโวหาร พระราชพิพนธ์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ทุกเรื่องนั้น ทรงแสดงโวหารเพื่อให้เกิดการอภิปรายในสังคม เช่น เรื่องเมืองไทยจงดั้นเถิด โคลนติดล้อ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักชาตินิยมคนแรกของเมืองไทย และเป็นนักชาตินิยมของเอเชียด้วย มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า มติชาตินิยมในเอเชียนั้นเกิดจากการที่คนเอเชีย

๑๔. Ibid, P. 530

ต้องเผชิญกับการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตก ความรู้สึกเป็นชาตินิยมนั้นมียุ่่มากในพระราช-
นิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า-
อยู่หัว ในหนังสือทวิปัญญาทรงสนับสนุนคน
ไทยควรใช้สินค้าไทยทรงมีพระราชนิมิตที่จะ
อยากเรียกร้องให้คนไทยใช้ของไทย นี่เป็นการ
เริ่มต้นของ ไทยทำไทยใช้ เพราะฉะนั้น เมื่อ
เป็นนักชาตินิยม พระองค์ก็เป็นสื่อให้กับประ-
ชาชน จึงหาทางออกที่จะพูดกับประชาชนให้ได้
หนังสือเป็นเครื่องมือ เป็นสื่อที่ทำให้พระบาท-
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเข้าถึงคนไทยเพื่อ
เผยแผ่ชาตินิยมของพระองค์ท่าน

นอกจากนี้พระองค์ทรงโปรดการอภิปรายโต้
แย้งกัน ทรงโปรดที่จะใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อ
ที่จะให้เข้าถึงไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เพื่อปลูกให้
ตื่นตามลัทธิชาตินิยมนั้น ในสมัยของพระองค์
เป็นยุคที่คนไทยมีความตื่นตัวในทางการเมืองมาก
มีการตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์เพื่อเรียก
ร้องให้มีความตื่นตัวทางการเมือง ประกอบกับ
ประเทศใกล้เคียงมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
เช่น ในประเทศจีน แต่พระองค์ทรงมีพระราช
ดำริว่า งานพระราชนิพนธ์ของพระองค์จะเกิด
เป็นอันตรายต่อระบอบการปกครองในครั้งนั้นได้
เพราะทรงเป็นประมุขของรัฐบาลในระบอบสม-
บูรณาญาสิทธิราช จำเป็นจะต้องป้องกันมิให้
เกิดความแพร่หลายในความรู้สึกบางประการ

นอกจากนี้เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือ
พิมพ์ไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว เป็นเชื้อชาติต่างประเทศก็มี เช่น
ชาวอินโดนีเซีย ญีปุ่น และอิตาลี ซึ่งพวก
เหล่านี้อาศัยบารมีสภาพนอกอาณาเขตที่ไม่ต้อง
ขึ้นศาลไทย โดยชาวอินโดนีเซียสมัยนั้นเป็น
คนในบังคับชาติฮอลันดา หนังสือพิมพ์ที่เอาชน
ต่างตัวเป็นบรรณาธิการและเจ้าของบงกชนั้น
ลงข่าวค่อนข้างรุนแรงและวาจาสามหาว ก้าวร้าว
เป็นการส่วนตัวเสียโดยมาก และรับจ้างพี่น้อง
ด่ากันในเรื่องการรับมรดก กรรมสิทธิ์การทำยา
ในหน้าหนังสือพิมพ์ก็มี นักเขียนหนังสือพิมพ์
สมัยนั้นเต็มไปด้วยอารมณ์อคติ แม้บุคคลชั้น
บรรณาธิการต่อบรรณาธิการก็เอาเรื่องไม่ดีไม่
งามส่วนตัวมาล่ำเลิกเบิกกระแวงกันในหน้าหนังสือ
พิมพ์ต่างกักขะพะหยาบคาย และบางเรื่องก็ขึ้น
ชั้นโดยไม่มีความจริงเหมือนกับล่าตักก็มี นับว่า
จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์สมัยนั้นตกต่ำถึง
ขนาด

ตัวอย่างหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง^{๒๐} ซึ่งมีนาย
เฟ่ง บุนนาค (ศรีสรรักษ์) คือเคยมีบรรดาศักดิ์
เป็นเจ้าของหมื่นศรีสรรักษ์เป็นเจ้าของ ลงข่าวเรื่อง
พระที่นั่งมหาจักรีเกยตันที่ช่องแสมสาร โดย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับ
อยู่บนเรือด้วย และพลเรือเอกพระยามหาโยธา
เหมือนกับพันท้ายนรสิงห์ ความจริงเรื่องเรือ

๒๐. พระยาศรราชภัฏพิพัฒน์, จรรยาบรรณของหนังสือพิมพ์ (พระนคร โรงพิมพ์บริษัท ส. พยุงพงศ์) ๒๕๑๑, หน้า ๑๐

พระที่นั่งเกดต้นนี้มีได้มีความเสียหายประการใด
เสียเวลาไป ๒-๓ ชั่วโมงเท่านั้น พอน้ำขึ้นเรือ
ก็เดินต่อไปได้ พระยามหาโยธาเห็นว่านายแพ่ง
ใส่ความและหมิ่นประมาท ท่านมิได้คิดจะแจ้ง
ความตำรวจหรือฟ้องศาล แต่ฉวยได้เข้ามาเที่ยว
ตามหานายแพ่ง เพื่อจะโอบตามแบบอย่างที่ว่า
เขาทำกันในเมืองถูกคนดูหมิ่นดูแคลน บังเอิญไม่
พบตัว ถ้าพบคงได้เขียนกันและไม่ทราบว่ามี
การฟ้องร้อง ศาลจะลงโทษผู้เขียนสถานใด

ทรงโต้ตอบกับหนังสือพิมพ์

เมื่อรัฐบาลถูกหนังสือพิมพ์โจมตีเช่นนี้ ก็มี
ผู้เขียนบทความโต้ตอบ แต่ส่วนมากสมเด็จพระ
มหาธีรราชเจ้าได้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วยพระ
องค์เอง โดยใช้ชื่อว่า “ท่านราม” ในการ
เขียนโต้ตอบระหว่างหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้านกับฝ่าย
สนับสนุนนี้ มีผู้เขียนผู้หนึ่งได้เขียนโต้ตอบกับ
“ท่านราม” ต่อมานักเขียนผู้นี้ได้หยุดเขียนเสีย
เมื่อสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงทราบก็มีพระ
ราชดำรัสสั่งให้โต้ตอบไป เนื่องจากพระองค์ทรง
พอพระราชหฤทัยที่เขามาหาเหตุผลได้ถึงได้
อย่างมีคารมคมคาย และพระองค์ไม่เคยทรงพระ
พิโรธเมื่อมีผู้คัดค้าน แม้พระองค์จะเป็นพระ
มหากษัตริย์ มีพระราชอำนาจโดยสมบูรณ์เพราะ
พระองค์ทรงถือว่า การโต้เถียงกันด้วยเหตุผล
เพื่อประโยชน์ส่วนรวมนั้นเป็นวิธีการปกครอง
โดยระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั่นเอง

เนื่องจากทรงเป็นนักประพันธ์และนักหนังสือพิมพ์ ทรงพระราชนิพนธ์บทความการเมือง
แสดงความคิดเห็นลงในหนังสือพิมพ์ และได้
ตอบกับนักการเมืองที่สำคัญในสมัยนั้น ซึ่งพระ
องค์ทรงเปิดโอกาสให้สิทธิเสรีภาพในการเขียน
การประพันธ์อย่างสมบูรณ์เสมือนอยู่ในการปก
ครองระบอบประชาธิปไตยทั้ง ๆ ที่พระองค์ทรง
เป็นกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช

ในบรรดาบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ของ
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้านั้น พระองค์ทรงใช้
นามจริงก็มี นามแฝงหรือที่เรียกว่า “นามปากกา”
ก็มี โดยเฉพาะในเรื่องหนังสือพิมพ์ พระองค์
ทรงสนับสนุนให้มีการออกหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้
เริ่มฟื้นฟูขึ้นในรัชสมัยของพระองค์เป็นอันมาก
และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเองก็ได้ทรงออก
หนังสือพิมพ์ของพระองค์ ชื่อ “ดุสิตสมิต”
เป็นหนังสือพิมพ์แบบแมกกาซีนของอังกฤษ ซึ่ง
ควรนับได้ว่าพระองค์ ได้ทรงมีส่วนเป็นกำลัง
อันสำคัญ โดยเฉพาะพระองค์ได้ทรงพระราช
นิพนธ์เรื่องราวทั้งที่เป็นสารคดีและบทความอัน
เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในทางก่อให้เกิด
ประโยชน์แก่สังคมของประเทศชาติเป็นส่วน
รวม และได้ทรงส่งบทพระราชนิพนธ์ไปลงใน
หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ดุสิตสมิต สมุทรสาร
ทวีปัญญา วิทยากรณ์ และหนังสือพิมพ์ไทย
เป็นต้น

สงครามปากกาที่เอิกเกริกมโหฬารที่สุดในวงการหนังสือพิมพ์ของเมืองไทย คือสงครามปากการะหว่าง “อศิวพาหุ” หรือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ “โคนันทวิศาล” เนติบัณฑิตทนายความและนายพลแห่งราชนาวิสัยสมัยนั้น

สงครามปากการะหว่าง “อศิวพาหุ” กับ “โคนันทวิศาล” เป็นสงครามปากกาที่เป็นแบบฉบับ แม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ซึ่งใช้นามแฝง “อศิวพาหุ” ก็ได้ทรงพระราชปรารภกับข้าราชการบริพารผู้ใกล้ชิด เมื่อมีผู้กราบบังคมทูลถามว่า เหตุไฉนจึงพระราชทานพานทองให้แก่บุคคลผู้ทรงงานอาจเขียนหนังสือพิมพ์โจมตีพระองค์ ก็ได้รับคำสั่งว่า

“เฮ้ยเจ้ายังไม่รู้อะไร คนเรามันต้องแยกหน้าที่กันให้ออกให้ชัดชั๊วะ บางทีข้ากำลังคนที่มีคนมาขัดคอ มันก็พลุ่งขึ้นมา แต่เมื่อนึกถึงว่าเขาก็เป็นคนไทย เป็นนักกฎหมาย เป็นเปรียญ เขาก็ได้บวชได้เรียนมา ก็ย่อมจะรู้จักรับผิดชอบชั่วดี จริงอยู่ตัววิม (วิม พลกุล) ทรงหมายถึงพระยาวิมัยสุนทร มีเพอชันแนลลิตี้นักเลง แต่ก็ชอบความรู้เขา มีหลักดี ๆ ข้าก็เห็นว่าเขาคงหวังดีต่อชาติอย่างเดียวกับข้า เขามีความคิดเห็นอย่างไรที่เขานึกว่าของเขาถูก เขาก็พูดออกมาอย่างเปิดเผยอย่างนี้ข้าชอบ ดีกว่าไปแอบ

ซุบซิบ ก่อเรื่องอย่างไอ้พวกซึซลาดตาขาว มือไม่พายเอาตีนราน้ำ คนเขียนหนังสือพิมพ์ ข้าเห็นว่าเขามีสปอร์ตติง สปิริตดีกว่าพวกต่อหน้าว่ามะพลับ ลับหลังตะโก ซึ่งเชื่อไม่ได้ ไม่จริงต่อใครอีกอย่างหนึ่ง คนเขียนหนังสือก็เป็นเกมส์ชนิดหนึ่ง อย่างเล่นบิลเลียดหรือเทนนิสต้องมีคูเล่นที่มีมือทัดเทียมกัน จึงจะสนุก แพ้ชนะไม่สำคัญหรอกจะสนุกดีนัก ถ้าไปโดนมือสาวอ่อนๆ เข้าแล้ว หมดรส เลิกกันดีกว่า แต่โดนมือแข็งแรง ๆ เราไปแรง เขามาแรง บางทีก็หนักจนแต่แล้วสนุกพิลึกละเอ็ง.....”^{๒๑}

บทความของ “อศิวพาหุ” ที่ถูกตอบได้จาก “โคนันทวิศาล” ถึงขนาด “สนุกพิลึกละเอ็ง” นั้นคือบทความที่มีชื่อว่า “โคลนติดล้อ” ซึ่ง “อศิวพาหุ” ได้เริ่มบทความของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

”ธรรมดารถซึ่งขับเร็วไปในถนนซึ่งมีโคลนๆ นั้นก็ย่อมกระเด็นเประอบเือนรถธรรมดา และบ้างก็เป็นอันตรายได้ บนถนนในเวลาเราถึงที่หยุดแล้ว จะมีโคลนก้อนใหญ่ๆ ติดอยู่ที่หาไม่ เพราะว่ามีโคลนซึ่งติดล้อในระหว่างที่เดินทางนั้น ได้หลุดกระเด็นไปเสียแล้วด้วยอำนาจความเร็วแห่งรถนั้น ส่วนรถที่ขับช้าๆ ไปในถนนซึ่งมีโคลนทางเดียวกัน ย่อมจะไม่เประอบเือนหรือเป็นอันตรายด้วยเหตุที่ม้าพลาดหรือล้มนั้นจริง แต่

๒๑. อุทธรณ์ พลกุล, “โคนันทวิศาลอุกรุม” ๕ วันนักข่าว (พระนคร โรงพิมพ์สนธิพันธ์การพิมพ์) ๒๕๑๔, หน้า ๑๔๔

ล้อแห่งรถนั้นย่อมเต็มไปด้วยโคลนอันใหญ่ และ
เหนียวเดอะตัง ซึ่งนอกจากแลดูไม่เป็นที่จำเริญ
มากแล้ว ยังสามารถเป็นเครื่องกีดขวางและทำ
ให้ล้อเคลื่อนช้าลงได้”^{๒๒}

ข้างบนนี้เป็นคำนำเล่มต้นก่อนที่ “อศว์พาหุ”
จะเริ่มบทความของพระองค์ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ
พิมพ์ไทย ประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘
หลังจากบทความของ “อศว์พาหุ” ตีพิมพ์ใน
หน้าหนังสือดังกล่าวไปได้ ๑ เดือน หนังสือพิมพ์
กรุงเทพฯ ๑ เดลิเมิ้ล ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายค้าน
ในสมัยนั้นก็ได้อธิบายบทความให้ชื่อท่านเองจะล้อ
เลียนขึ้นว่า “ล้อติดโคลน” เขียนโดยผู้ใช้นาม
ปากกา “โคนนทวิศาล” และตอนหนึ่งในบทความ
ความนี้กล่าวโจมตีว่า

“.....ข้าพเจ้าเองได้เคยติพระภิกษุและ
นักเทศน์ต่างๆ เช่นอศว์พาหุเทศน์ว่าคนที่สั่งสอน
ก็ดี หรือแสดงธรรมอันใดก็ดีให้เขาฟัง ผู้เทศน์
จะต้องคิดว่า ธรรมทุกประการใช้ว่าผู้ฟัง
จะปฏิบัติได้ทุกอย่างก็หาไม่ มีความรู้จากพระ
คัมภีร์เท่าใด จำซึ่งปากศาสนาต่างๆ ได้เท่าใด
ก็เอาออกมาเทศน์สั่งสอนบ้าง คำผู้อื่นบ้าง ผู้
ฟังก็ทำไม่ได้ ผู้เทศน์เองก็ทำไม่ได้ ตกลงที่สอน
เทศน์จนปากหักทำประโยชน์ไม่ได้ เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่า คนที่เทศน์จะต้องเทศน์แต่
สิ่งซึ่งมนุษย์สามารถจะปฏิบัติตามได้ เหมือน

พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์จะทรงสั่งสอนผู้
ใดพระองค์ทรงเล็งดูอุปนิสัยของผู้นั้นเสียก่อน
แล้วจึงทรงสั่งสอน เพราะฉะนั้นจึงมีคำสรรเสริญ
ของคนโดยมากกว่า พระองค์มีพระคุณสมบัติใน
บทพระพุทธรคุณตรงคำที่ว่า “ปรีศรัम्मสารถิ”
เหมือนนายสารถิที่รู้อุปนิสัยมา จึงจะฝึกหัดมา
ได้ดี

การที่อศว์พาหุนำธรรมอันนี้มาแสดงใน
หนังสือพิมพ์นั้น ก็ควรที่จะติเตียนความประ
พฤติของมนุษย์เมืองไทยมีเป็นเอนกประการ
แต่หนึ่งแหละเป็นนิสัยของผู้เทศน์ ถ้าสิ่งใดตน
ประพฤติได้ คนอื่นประพฤติไม่ได้ก็อ้างว่า สิ่ง
นั้นไม่ดี สิ่งใดที่ตนประพฤติไม่ได้ แต่คนอื่น
เขาประพฤติได้ก็ไม่เหยียบยกขึ้นมาเทศน์ ข้าพเจ้า
ไม่รู้ว่า คนที่มีนามว่า อศว์พาหุ นั้นคือใคร ถ้า
ข้าพเจ้ารู้จักตัวแล้ว ข้าพเจ้าจะขออิทธิบาท
ให้ฟัง”^{๒๓}

หลังจากที่บทความ “โคลนติดล้อ” ของ
“อศว์พาหุ” ถูก “โคนนทวิศาล” โจมตีด้วย
บทความ “ล้อติดโคลน” อย่างหนึ่งได้พักหนึ่ง
บรรดาหนังสือพิมพ์รายวันต่างๆพากันหันปากกา
พุ่งเข้าเล่นงาน “โคนนทวิศาล” เป็นการใหญ่
เพราะในวงการหนังสือพิมพ์ขณะนั้นจะทราบต้น
ลึกลงมาบางแล้วว่า “อศว์พาหุ” คือใคร?

๒๒. จากหนังสือพิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ เรื่อง “โคลนติดล้อ”

๒๓. จากหนังสือกรุงเทพฯ เดลิเมิ้ล ฉบับประจำวันที ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เรื่อง “ล้อติดโคลน”

การควบคุมหนังสือพิมพ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการเสนอข่าวมากขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เกิดขึ้น ข้อจำกัดเสรีภาพนั้นมาจากภายในหนังสือพิมพ์เอง และอีกประการหนึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพจากภายนอก คือรัฐบาลออกกฎหมายควบคุม การควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์เป็นวิถีทางอันหนึ่งที่จะเสนอข่าวได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผล และยุติธรรมจึงต้องตรวจตราในการเสนอข่าว^{๒๔} หนังสือพิมพ์ควรละเว้นการเสนอข่าวเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเด็กและผู้หญิง อันเป็นผลเสียต่อส่วนรวม^{๒๕}

การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลนั้น รัฐบาลจะออกกฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์ไปทำการเสนอข่าว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกฎหมายที่ออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗^{๒๖} ตามนัยมาตรา ๑๑ ได้ออกกฎหมายห้ามมิให้มั่วสุมประชุมกัน และห้ามออกข่าวซึ่งทางกรมทหารเห็นว่าไม่เป็นการสมควรคือ ห้ามมิให้ออกหนังสือเป็นข่าวสารไม่

ว่าอย่างใดก่อนที่เจ้าหน้าที่จะได้ตรวจแล้วว่าอนุญาตให้ออกได้

ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ ได้ตราพระราชบัญญัติจัดการตรวจข่าวทหารก่อนโฆษณาขึ้นอีก^{๒๗} จากคำปรารภของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กล่าวไว้ว่า ในพระราชบัญญัติกฏอัยการศึกซึ่งได้โปรดเกล้าฯ ให้ตราขึ้นไว้ในพุทธศักราช ๒๔๕๗ มาตรา ๘ กับมาตรา ๑๑ มีใจความว่าเมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเมื่อใด ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจห้ามออกหนังสือลงข่าวคราวซึ่งทางราชการเห็นว่าไม่สมควรในสมัยนั้นได้ คือห้ามมิให้ออกหนังสือข่าวคราวอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนที่เจ้าพนักงานทหารตรวจตราให้ออกโฆษณาได้ บัดนี้สภาพการณ์สงครามระหว่างกรุงสยามกับประเทศเยอรมัน และประเทศออสเตเรียยังการียังมีอยู่ แต่หากราชศัตร์ยังไม่สามารถทำศึกรุกเข้าเข้ามากระชั้นชิดติดพระราชอาณาเขตจึงไม่มีเหตุจำเป็นประกาศกฏอัยการศึกนั้น อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการสมควรมิให้ข่าวคราวของทางราชการทหารแพร่พรายออกไปได้ จึงออกพระราชบัญญัติบังคับแก่ผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์

๒๔. Frank Thayer, *Legal Control of The Press* 1956 pp. 88-89

๒๕. Nelson Antrian Crauford, *The Ethics of Journalism* Newyork, Greenwood Press Publishers 1969, P. 100

๒๖. เสถียร วิชยลักษณ์ (ผู้รวบรวม) *ประมุขกฎหมายประจำศก* เล่ม ๒๗-๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๕๘ พระนคร โรงพิมพ์เตลิเมล์ หน้า ๓๓๕

๒๗. เสถียร วิชยลักษณ์, *ประมุขกฎหมายประจำศก* เล่ม ๓๑-๓๒ หน้า ๖

พระราชบัญญัติตรวจข้าวทหารก่อนโฆษณา
พุทธศักราช ๒๔๖๑ ประกาศเมื่อวันที่ ๓
เมษายน ๒๔๖๑ พอสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้ใดปรารถนาโฆษณาข้าวในหนังสือ
พิมพ์ เพื่อเผยแพร่แก่มหาชน จะต้องจัดทำต้น
ฉบับ ๒ ฉบับ ส่งฉบับคู่มือให้แก่กรมเสนาธิ-
การทหารบกเป็นผู้ตรวจ ๑ ฉบับ

๒. ข้าวที่ยื่นให้กรมเสนาธิการทหารบกเพื่อ
ตรวจ มีลักษณะข้าวดังนี้

ก. ข้าวการส่งทหารไปแล้วหรือส่งออก
นอกอาณาจักร

ข. ข้าวการย้ายของทหารไปตั้งกองทหาร
ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งในและนอกอาณาจักร

ค. ข้าวการย้ายหรือเตรียมสรรพาวุธ
ของทหารบก ทหารเรือ เกี่ยวกับอาวุธยุทธรภัณฑ์

ง. ข้าวการเตรียมพร้อมของทหารบก
และทหารเรือ

ผู้ที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้มีความผิดจำคุก
ไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือ
ทั้งจำทั้งปรับ

ต่อมาถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ตราพระราชบัญญัติ
สมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕
ขึ้น เพื่อออกใช้บังคับแก่หนังสือพิมพ์โดยทั่วไป
จะขอยกคำปรารภในพระราชบัญญัติ

“.....โดยที่มีจำนวนสมุดและหนังสือ
พิมพ์ประจำตามทีออกโฆษณาในพระราช-

อาณาจักรกับทั้งสมุดและหนังสือพิมพ์ประจำ
ตามต่างประเทศ ซึ่งมีผู้นำเข้ามาในพระราช
อาณาจักร มีเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี เป็นสิ่งผดุง
วิชา เพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง ยังความ
เจริญให้บังเกิดแก่พสกนิกรยิ่งขึ้น โดยที่
ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย และเพื่อจะ
อุดหนุนการนั้นให้เจริญยิ่งขึ้น สมควรจะยก
การหนังสือพิมพ์และกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยว
เนื่องกันขึ้นสู่ฐานะอันสมควรและเหมาะแก่
การนั้นแล โดยเหตุนี้เป็นการสำคัญ ที่จะ
ต้องกำหนดสิทธิและหน้าที่ กับต้องกำหนด
เขต ฤจำกััดความรับผิดชอบของบุคคลทั้ง
ปวง ผู้ประกอบกิจการพิมพ์โฆษณา แล
การแจกจ่ายหนังสือพิมพ์ที่เพิ่มขึ้นนั้น เพื่อ
ให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด แล
จะอุดหนุนผู้ประพันธ์ แลผู้โฆษณาหนังสือ
พิมพ์นั้น”

นับเป็น ก.ม. ฉบับแรกที่ควบคุมการพิมพ์
กล่าวคือ ผู้ที่จะมีเครื่องพิมพ์เพื่อทำการพิมพ์ต้อง
ขออนุญาตก่อน เมื่อได้รับอนุญาตจากสมุหเทศา
ภิบาลแห่งมณฑลแล้ว จึงจะทำการพิมพ์ได้ หาก
ไม่อนุญาตโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้ขออนุ
ญาติอาจร้องขอต่อศาล เพื่อสั่งให้ออกอนุญาตให้
(มาตรา ๗, ๘, ๙ และ ๑๐) ใบอนุญาตนี้จะถอน
เสียได้ หากปฏิบัติไม่ถูกต้อง ซึ่งเท่ากับควบคุม
หนังสือพิมพ์ไปในตัวด้วย

ในลำดับต่อมา ได้ออกพระราชบัญญัติสมุด
เอกสารและหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๗๐
ขึ้น พระราชบัญญัตินี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติ
สมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์พุทธศักราช ๒๔๖๕
โดยใช้พระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือ
พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ แทน เหตุผลในการออก
พระราชบัญญัตินี้ฉบับนี้ในใจความคำปรารภของ
พ.ร.บ. นี้มีว่า

“.....โดยที่สมุดเอกสารและหนังสือ-
พิมพ์ ซึ่งออกโฆษณาในพระราชอาณาจักร
ก็ดี หรือที่ผู้นำเข้ามาในพระราชอาณาจักร
ก็ดี มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี และที่พระราช
บัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์
พุทธศักราช ๒๔๖๕ ไม่พอที่จะกำกับตรวจ
การพิมพ์ การโฆษณา และการแจกจ่าย
บรรดาส่งที่ไม่ได้พิมพ์ขึ้น สมควรที่จะแก้ไข
เปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัตินั้น”

ดังนั้นเห็นว่า การควบคุมหนังสือพิมพ์ได้รั้ด
กุมขึ้นอีก โดยผู้ที่จะเป็นบรรณาธิการหนังสือ
พิมพ์หรือเจ้าของได้ ต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาต
จากสมุหพระนคร หรือสมุหเทศาภิบาล และจะ
ไม่ยอมออกใบอนุญาตให้ก็ได้ถ้าเป็นเหตุเกี่ยวกับ
ความสงบราบคาบ หรือศีลธรรมอันดีของประ-
ชาชนและกฎหมายกำหนดไว้ชัดว่าห้ามมิให้ออก
ให้แก่ (ก) บุคคลซึ่งไม่มีความสามารถเต็มตาม
ความแห่งป.พ.พ. (ข) บุคคลซึ่งไม่มีเคหสถานอยู่

ในกรุงเทพฯ (ค) ทหารและข้าราชการประจำ
การ ในเมื่อวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์นั้นไป
ในทางการเมือง (ง) บุคคลซึ่งได้เคยถูกพิพากษา
จำคุกเพราะกระทำความผิดอย่างใด ๆ นอกจาก
ความผิดฐานลหุโทษหรือความผิดฐานกระทำโดย
ประมาท

นอกจากนี้ ก.ม. ยังกำหนดให้ผู้เป็นบรรณา-
ธิการต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาได้มีรขมปีที่ ๖ หรือมีภูมิลำ
เนาอยู่รอบตัวเป็นที่พอใจของเจ้าพนักงานผู้ออก
ใบอนุญาต การถอนใบอนุญาตสมุหพระนครบาล
หรือสมุหเทศาภิบาลจะถอนใบอนุญาตที่ได้ออก
ไปเสียเวลาใด ๆ ก็ได้ จะถอนตลอดไป หรือชั่วคราว
กำหนดเวลาเท่าใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร
ในกรณี

(ก) เหตุผลอันเกี่ยวกับความสงบราบคาบ
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(ข) เมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตถูกพิพากษาให้
จำคุกเพราะการกระทำความผิดอย่างใด ๆ นอกจาก
ความผิดลหุโทษ หรือความผิดอื่นได้กระทำโดย
ประมาท

(ค) ในกรณีโฆษณาบทประพันธ์อันกล่าว
ความเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งมี
พระราชไมตรีกับประเทศสยาม เมื่อบทประพันธ์
นั้นน่าจะจะเป็นเครื่องทำให้พระราชไมตรีระหว่าง
รัฐบาลทั้งสอง ชาติหรือเสื่อมเสียไปอย่างร้ายแรง
หรือน่าจะเห็นเหตุก่อให้เกิดความปั่นป่วนร้ายแรง

ขึ้นในกรุงเทพมหานคร (พ.ร.บ. สมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ มาตรา ๑๗, ๑๘ และ ๑๙)^{๒๘}

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกฎหมายออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์หลายฉบับด้วยกัน พอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗
๒. พระราชบัญญัติการตรวจข่าวทหารก่อนโฆษณา พุทธศักราช ๒๔๖๑
๓. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๖๕
๔. พระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสารและหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๗๐

ในปัจจุบันมีกฎหมายซึ่งรัฐบาลตราออกมาควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในขอบเขตที่ใช้บังคับอยู่ ๗ ฉบับ คือ

๑. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔
๒. ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช ๒๔๘๙
๓. พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก
๔. ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗
๕. พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการ ในสถานการฉุกเฉิน พุทธศักราช ๒๕๕๔

๖. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
๗. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พุทธศักราช ๒๔๙๕

กฎหมายทั้ง ๖ ฉบับดังกล่าวข้างต้น บังคับรุนแรงเฉพาะบางฉบับเท่านั้น ส่วนมากอยู่ในภาวะที่คับขัน หรือยามสงคราม แต่ในยามปกติก็ไม่มีผลใช้บังคับเป็นพิเศษ ถึงแม้จะมีกฎหมายมากมายถึง ๗ ฉบับก็ตาม หนังสือพิมพ์ก็ยังไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกำลังยกร่างปรับปรุงพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช ๒๕๘๔ ใหม่ หากมีพระราชบัญญัติฉบับใหม่ใช้บังคับแล้ว กฎหมายบางฉบับอาจจะยกเลิกให้เหลือน้อยลงได้

บทสรุป

ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า บัจจุบันที่สำคัญในการดำเนินกิจการของหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์เรียกร้องหาตลอดมาทุกยุคทุกสมัยนั้นก็คือ “เสรีภาพ” หนังสือพิมพ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติเป็นส่วนรวม เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ หนังสือพิมพ์ไม่ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของบุคคลหนึ่งคนใด และเสรีภาพต้องอยู่ภายในขอบเขตของกรอบจรรยาบรรณ ตลอดจนให้มีการควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์

๒๘. เอกสารการประชุมสัมมนาหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒๓ - ๒๖ กันยายน ๒๕๐๖ หน้า ๘๘-๘๙

หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเราได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ จนกระทั่งในปัจจุบันแต่ก็มียุคหนึ่งสมัยหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ของเราได้เจริญก้าวหน้ากว่าก่อน ๆ คือ หนังสือพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเจริญก้าวหน้าของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นก็เพราะมีปัจจัยสำคัญ สนับสนุน กิจการหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดปราน การหนังสือพิมพ์เป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นนักชาตินิยมและชอบโต้แย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง สนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ พระองค์ทรงได้ตอบกับหนังสือพิมพ์โดยไม่ถือพระองค์ นอกจากนี้ยังทรงพระราชนิพนธ์บทความต่าง ๆ ลงในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ โดยใช้นามปากกาต่าง ๆ กัน จึงนับว่าพระองค์เป็นกษัตริย์นักปราชญ์ทรงสนพระทัยในการประพันธ์และการหนังสือพิมพ์ ทรงได้รับสมญานามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า”

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์ในรัชสมัย

ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีเสรีภาพมากกว่าสมัยใด ๆ แต่พระองค์ก็ทรงให้มีการควบคุมหนังสือพิมพ์โดยมีกฎข้อบังคับเรียกว่า สมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๖๕ และมีระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ อีก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมเสรีภาพให้อยู่ภายในขอบเขต

หลังจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน กิจการหนังสือพิมพ์ก็เปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลได้ออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ แต่มีปัญหายุ่งยากว่า ทำอย่างไรหนังสือพิมพ์จึงจะมีเสรีภาพโดยไม่ถูกรัฐบาลควบคุม ปัญหานี้ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ควรจะได้พิจารณาตัวเองว่า เสรีภาพที่เรามีอยู่นั้นได้ใช้ภายในกรอบของจรรยาบรรณหรือไม่ วิธีที่จะให้ได้มาซึ่งเสรีภาพนั้นก็อยู่ที่ว่าหนังสือพิมพ์ของเราเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของบุคคลทั่วไปหรือไม่ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยความสามัคคี มีการควบคุมตนเอง แทนที่จะให้คนอื่นนอกวงการหนังสือพิมพ์เข้ามาควบคุม.